

Pericopa Pinhas - „Fiii lui ...”, „Ficele lui ...” și semnificația lor [anul 5780]

Pericopa Pinhas este a doua în lungime după pericopa Naso și este pe numele unui personaj controversat al cărui acțiune se petrece în fond în pericopa anterioară, Balak. Printre altele, în această pericopă găsim amănunte despre cel puțin patru fii sau fiice renumiți sau părinții lor sunt renumiți. Despre fiicele lui Țlofhad, renumite datorită lor însuși am scris deja. Astăzi vom învăța despre ceilalți fii din această pericopă. Unele povești sunt pentru mai bine, iar altele pentru mai rău.

1. Fiii lui Korah (Core)

În această pericopă, în cadrul pregătirilor pentru intrarea în țară, se derulează un recensământ în care sunt numărate familiile, triburile etc. Ne este povestit ce li s-a întâmplat de-a lungul vremii. Familia Korah (Core) lipsește și în continuare apare un verset uluitor după care numărătoarea continuă normal. Versetul conține patru cuvinte: „Și fiii lui Korah nu au murit” (Numeri 26:11). Interesant că în unele traduceri apare „Dar fiii lui Korah nu au murit”. Aceasta este o interpretare foarte logică. În orice caz, aici avem o mare problemă: de ce ei nu au murit cu toată ceata și Toraua o amintește în mod explicit? Noi știm că toți cei implicați în această revoltă au murit. Ca dovadă, fiicele lui Țlofhad când vin la Moșe să-și ceară moștenirea, îi spun că tatăl lor a murit nu pentru că a fost în ceata lui Korah, ci din alt motiv (Numeri 27:3).

Rași elucidează această enigmă, de ce fiii lui Korah nu au murit: „Ei au fost la început printre conspiratori, însă în timp ce se derula rebeliunea s-au gândit din nou și s-au pocăit. Cu alte cuvinte la început și ei erau printre conspiratori, dar în timpul rebeliunii, în ultima clipă s-au răzgândit și s-au pocăit și au fugit fără să spună o vorbă. De aici comentatorii învață că dacă greșești în viață, poți întotdeauna să-ți corectezi greșelile, să te pocăiești și să fi iertat. Așa cum ei au rămas în viață.

Acești fii a lui Korah au un loc special în ritualul nostru. Noi îi amintim o dată pe an într-un moment fascinant: De Roș Hașana, exact înainte de suflarea în *șofar*, noi citim de șapte ori Psalmul 47 care începe cu versetul „Către mai-marele muzicii, un psalm al fiilor lui Korah”. Noi îi amintim în aceste momente solemne și emoționante înainte să auzim *șofarul*, victoria lor asupra răului și alegerea binelui, în aceste momente de pocăință și de încoronare a lui Kadoș Baruch Hu asupra întregii lumi și asupra noastră.

2. Fiii lui Aaron

În timp ce fiii lui Korah nu au murit, fiii lui Aaron, unii dintre ei, au murit: „Și lui Aaron i s-au născut Nadav și Avihu, Elazar și Itamar. Și Nadav și Avihu au murit când au apropiat foc străin în fața Domnului” (Numeri 26:60-61). Cum se poate explica că pe de o parte fiii lui Korah nu au murit, iar fiii lui Aaron au murit? Ca de obicei sunt foarte multe răspunsuri. În primul rând, noi avem libertatea de a alege. Tatăl tău poate fi Korah „cel groaznic”, iar tu te căiești *teșuva* și rămâi în viață. Pe de altă parte, tatăl tău poate fi Aharon „cel care iubește pacea și urmărește pacea” și să mori în timp ce apropii foc străin în fața Domnului, lucru pe care îl poate înfăptui numai cohen hagadol (marele preot). Să ne amintim ce spune marele înțelept Rambam (Maimonides): „Fiecare om are permisiunea următoare: dacă vrea, poate alege calea cea bună în viață și să fie drept, *țadik*; dacă vrea, poate să aleagă drumul cel rău și

să fie un rău, jalnic, *raşa*".

Vom propune încă o explicație posibilă, aflată în versetul următor: „Și a vorbit (Moise) către Korah și către toată ceata sa zicând: Măine dimineața Dumnezeu va arăta cine este a Lui și cine este „sfânt” și-l va apropia de El, și pe cel pe care îl va alege îl va apropia de El” (Numeri 16:5). Comentatorii spun că Moise le-a propus să nu se pripească, ci „să doarmă” pe ideea lor și în zori să ia hotărârea. Câteodată dormi o noapte și dimineața ți se mai limpezește mintea și gândirea. Într-adevăr, fiii lui Korah și-au băgat mințile în cap și s-au răzgândit. Fiii lui Aharon nu au avut răbdare să aștepte și să se gândească. Ei intenționau să-i moștenească pe Moșe și Aharon cât mai repede. Ei s-au năpustit în Templu în grabă și sfârșitul a fost ca atare.

3. Fiii lui Moise

Spre deosebire de fiii pe care i-am amintit până acum, este greu de găsit expresia „fiii lui Moise”. Ei nu ocupă un loc important în derularea evenimentelor. Imediat după povestea fetelor lui Țlofhad, Moșe hotărăște să numească un succesor. În legătură cu asta, midrașul ne aduce o poveste extraordinară: „După ce fetele lui Țlofhad și-au moștenit tatăl, Moșe și-a spus că el are nevoie ca băieții lui să-l moștenească și să-l succedă. Hakadoș Baruch Hu i-a spus: fiii tăi au stat degeaba și nu au învățat Tora. Iehoșua te-a slujit și te-a onorat. Cu toate acestea el se scula cu noaptea în cap și se culca în toiul nopții ca să apuce să facă tot. El este cel căruia i se cuvine să slujească pe Israel”. Cu alte cuvinte, fiii lui Moșe nu îl vor succeda. Nici Pinhas din pericopa noastră nu îl va succeda pe Moșe și nici fiii lui Korah care au făcut *Teșuva*, căință și bineînțeles nici fiii lui Aaron. Toți sunt din familia lui, rude cu el. Cel care îl va succeda este cu totul altcineva și anume „fiul lui Nun”. Cine este Nun? Nu știm fiindcă el nu este amintit în Tora. Este clar însă că el l-a crescut pe Iehoșua fiind tatăl lui. Atunci de ce a fost ales Iosua? Nu din pricina că el este „fiul lui” ci fiindcă el este „elevul lui”. El a aranjat mese și scaune (pentru a învăța), el a învățat de la Moise zi și noapte, el s-a concentrat pe învățătura lui și a trăit în jurul lui. Era de așteptat să vină porunca: „Și Domnul i-a zis lui Moise: Ia pe Iosua, fiul lui Nun, un bărbat în care este spirit, *ruah*, și contează (pune mâna) pe el” (Numeri 27:18).

Ceea ce contează în lumea asta sunt spiritul, sufletul, apropierea de Dumnezeu și învățătura pe care El ne-o dă prin diferiții înțelepți.

Observații

Ce învățăm din aceste detalii mici ascunse între rânduri. În primul rând fiecare dintre noi are permisiunea și dreptul de a alege între bine și rău și fiecare va fi judecat după alegerea lui și după faptele lui și în nici un caz nu după părinții lui sau după greșeli pe care le-a comis în trecut.

În al doilea rând apartenența la o familie nu-ți dă drepturi automate de a moșteni privilegiile puterii. Contează sufletul omului, credința lui și mai ales învățătura lui. Dacă fiii unui mare lider, chiar cel mai mare, n-au învățat nimic și nu au făcut nici o dată ceva ca să lucreze și să producă, ei nu vor avea parte de nici o șansă să moștenească pe părinți.

Și la drepturi toți sunt egali, bărbați și femei, săraci și bogați, privilegiați și anonimi. Fetele lui Țlofhad au același drepturi ca și fiii lui Aaron sau a lui Moise.

Pericopa Șlah - Haftara - Rahav. O prostituată care a salvat poporul evreu [anul 5780]

Rahav Hazona, adică curva Rahav, este un personaj extraordinar, care a fascinat pe HaZaL, înțelepții din Talmud, ca și pe istoricii și personaje din alte religii. Ea este descrisă ca o femeie extrem de frumoasă și în tractatul Meghila 15:a este enumerată printre cele mai frumoase femei din lume: „Patru femei foarte frumoase au fost în lume: Sara, Rahav, Avigail și Ester”. Însă Talmudul nu se mulțumește doar cu această descriere. În continuare vorbește despre felul în care ea se făcea remarcată: „Rahav curvea prin numele ei, Yael prin vocea ei, Avigail prin memoria ei, Michal Bat Șaul prin apariția ei”. Nici această descriere nu le-a fost de ajuns înțelepților și în tractatul Taanit 5:b este o discuție între Rabi Ițhak și Rav Nahman. Primul spune că îi este de ajuns să spună de două ori numele ei, Rahav-Rahav, ca să se ațâțe. Al doilea spune că el rămâne indiferent.

Talmudul în tractatul Zvachim 116:b ne dă o scurtă biografie a vieții ei: „Ea avea zece ani când evreii au ieșit din Egipt. Ea a curvit toți 40 de ani cât Israel a fost în pustiu, după 50 de ani s-a convertit.

Dar acum să vedem ce face ea din momentul în care cele două iscoade bat la ușa ei. În primul rând, un lucru interesant și important de atenție: noi știm numele ei, însă numele iscoadelor ne este necunoscut. Aceasta spre deosebire de multe femei importante ale căror nume noi nu le știm. De exemplu mama lui Șimșon, Bat leor, fiica lui faraon. Pe de altă parte, numele iscoadelor nu ne sunt cunoscute. Iar acest fapt este spre deosebire de cele 12 iscoade trimise de Moșe a căror nume și poziție le cunoaștem foarte bine. Acest lucru ne indică înaltul statut și marea importanță a lui Rahav față de cel al iscoadelor, care este clar că au fost aleși după alte criterii decât cei 12.

Rahav era o femeie foarte atrăgătoare și ispititoare. Ea locuia pe zidul unui oraș de graniță unde era primul loc înainte de a trece porțile. Probabil ea era cunoscută celor care ajungeau. Așa au „aterizat” și cele două iscoade direct în casa ei înainte de a-și îndeplini misiunea. Într-un midraș ne este povestit că ea își urca clienții cu o frânghie peste zid înainte să ajungă la poartă. Asta din cauză că regele Iericho interzi-se prostituția ca să oprească corupția și tâlhăria care vin cu prostituția odată. Cele două iscoade s-au purtat într-un mod foarte neprofesional. Nu numai că primul lucru pe care l-au făcut era să meargă la o curvă, dar au primit o poruncă clară că misiunea lor este secretă, „în liniște” cum le-a spus Iehoșua. Însă venirea lor s-a aflat imediat și Rahav i-a ascuns în contradicție cu porunca regelui de ai transmite. Acest gest ne amintește de moașele din Egipt, Pua și Șifra, care l-au ascuns pe Moise în ciuda poruncii faraonului (Exod 2:2). În ambele versete este folosit același verb unic în tot TaNaCHul *hitpin* הִתְּפִין tradus „ascunde” și așa mai adăuga „dosi, tăinui”. Acest verb mai înseamnă și „cripta” de unde îi vine porecla lui Iosef Țafnat Paaneah פַּעֲנָה צַפְנָת „codificator – descifrator”.

În povestea lui Moșe scrie în continuare: „Dar moașele s-au temut de Dumnezeu” (Exod 1:17). Și motivul care o îndeamnă pe Rahav în fața celor două iscoade este una de credință în Dumnezeu (Iosua 2:9-11). Într-un discurs emoționant (Iosua 2:9-11) ea le amintește celor doi despre revelația Domnului la Marea Roșie. Această recunoaștere a Domnului ca fiind Dumnezeul tuturor popoarelor, seamănă cu vorbele lui Rut în fața lui Naomi (Rut 1:16-17). **În tradiția evreiască toate acestea au fost percepute ca un semn la primirea jugului credinței evreiești, la aderarea la poporul și credința evreilor, adică la ghiur, גִּיּוּר convertire.**

Poate aceasta este cauza pentru care Hazal/înțelepții, înțelepții, au explicat că după ce s-a convertit la vârsta de 50 de ani, ea a făcut o adevărată *tșuva*, תשובה căință. Ea este văzută ca o *țadeket* adevărată, צַדִּיקָה o persoană credincioasă fără cusur. Așa după midraș ea s-a căsătorit cu Iehoșua și printre urmașii lor au fost opt cohanim și opt proroci. Printre numele lor: Ieremia, Hilkiyahu, Baruch, Neria, iar unii adaugă și pe profeta Hulda (2Regi, cap. 22). Midrașul, în Talmud tractatul Avoda Zara 17:a o leagă pe Rahav cu personajul lui Yitro, care a fost

preot păgân foarte renumit. Acest fapt este văzut de înțelepți cu mult mai grav decât cei 40 de ani de curvie a lui Rahav. La Rahav este vorba despre un păcat trupesc, pe când la Yitro păcatul este spiritual, care afectează sufletul. Dar căința este identică și ideea este că oricine poate face *tșuva* adevărată. Mai mult decât atât, prin aderarea la popor și la credință și apoi prin alăturare la poporul evreu, la fel ca la Rut și alții, nu numai că păcatele le-au fost iertate, ci ei au dat naștere unor dinastii glorioase și unice ale poporului evreu – din Rut s-a născut David și dinastia lui, iar din Rahav Ieremia, Hulda și alți profeți mari ai poporului evreu.

Rahav ne învață încă odată că nu contează cât ai păcătuit în viață, Hakadoș Baruch Hu ne dă tuturor, în mod egal, o a doua șansă a ne căi și chiar a deveni personaje importante în istoria poporului evreu.

Pericopa Šmot - Fiica Faraonului Bat Par'o בת פרעה [anul 5780]

În această pericopă sunt câteva imagini de femei aproape necunoscute a căror nume nici măcar nu le cunoaștem. Tot așa aveți pe sit un articol despre eroismul moaștelor care l-au alăptat pe Moșe. De data aceasta vom învăța despre femeia care l-a salvat pe Moise din Nil și chiar i-a dat și numele de Moise.

Mai întâi să vedem ce învățăm din cele scrise în cartea Exod, iar după aceea vedem ce ne adaugă înțelepții și comentatorii. În Tora ea apare o singură dată în Šmot/Exod cap.2, versete 5-10:

„Fiica lui Faraon **s-a coborât** să se scalde în leor (Nil) יאר, iar însoțitoarele ei umblau pe malul leorului (Nil) יאר. Ea **a văzut** coșul între trestii și **a trimis** slujnica să-l aducă. Când **i-a deschis, i-a văzut** pe copil; și, iată, un băiețel care plângea! Și **i s-a făcut milă** de el și **a spus**: Acesta e dintre copiii evreilor. Sora lui i-a spus fiicei lui Faraon: Să mă duc să-ți chem o femeie-doică dintre evreice ca să-ți-l alăpteze pe copil? Fiica lui Faraon **i-a răspuns**: Du-te! Și fata a mers și a chemat-o pe mama copilului. Fiica lui Faraon **i-a spus**: Ia acest copil și alăptează-mi-l, iar eu **îți voi da** simbrerie. Așa că femeia a luat copilul și l-a alăptat. Când copilul s-a făcut mare, l-a adus la fiica lui Faraon; și el i-a fost fiu. Și ea **i-a pus** numele Moise zicând: Fiindcă **i-am scos** din apă”.

Întâi să înțelegem logica numelui. Ca multe alte nume din Tanach, și acest nume este explicat sau mai bine zis „comentat” (un fel de midraș) printr-o așa numită etimologie populară. Verbul „l-am scos (din apă)” în text este *mešitihu* מִשִּׁיתוּהוּ, care provine din verbul *maša* מָשָׁה care sună foarte asemănător cu Moise. Forma gramaticală a numelui este de verb participiu activ. Explicația științifică este cu totul alta și anume este vorba de un nume egiptean care se găsește și în liste de demnitari a faraonului Ramses II.

Apariția fiicei lui Faraon este într-un fel uluitoare. Să nu uităm că tatăl ei îi subjugă, exploata și chinuia pe evrei. Fata se împotrivește regulilor și legilor tatălui ei și nu este de acord cu ordinul lui de a omorî pe toți băieții evreilor. Ea îl salvează pe Moise din Nil și îl crește în ciuda faptei că el era evreu și tatăl ei interzise acest lucru. Ea îi dă numele de Moșe și îl crește ca fiul ei, un prinț egiptean, în casa tatălui ei. Mai este clar încă o caracteristică: ea era

o femeie foarte activă și independentă, care se manifestă prin perseverență, voință fermă și corectitudine. În cele cinci versete citate mai sus, sunt șapte activități descrise prin multiple verbe, însemnate în culoarea albastră. O parte din aceste activități sunt hotărâri morale fundamentale.

Mai putem observa și o altă trăsătură importantă a Fiicei lui Faraon. Ea se manifestă ca o persoană miloasă chiar și față de un copil străin. Este ageră dându-și seama imediat că este vorba despre un copil evreu. Probabil și-a dat seama observând hainele copilului, dar mai posibil este că a observat circumcizia, *Brit Mila*. Compasiunea ei față de pruncul evreu este mai puternică decât poruncile tatălui ei, faraonul.

Fiindcă asta este tot ce avem scris despre *Bat Par'o*, înțelepții din scrierile noastre și cei din afara lor caută surse externe ex-biblice despre acest personaj extraordinar. În primul rând, Talmudul și Midrașul care la fiecare personaj fără nume caută care ar putea fi numele, o identifică cu o femeie, care a trăit mai târziu. Este vorba despre o persoană care apare în cartea Cronicilor cap. 4, versetul 18 „Aceștia sunt fiii lui Bitia Bat Par'o (Fiica lui Faraon) בִּתְיָא בַּת פַּרְוֹ pe care a luat-o Mered”. În Talmud Bavli, tractatul Meghila fila 13 ea este identificată ca soția lui Calev Ben Iefune, Mered fiind identic lui Calev, pe care îl cunoaștem din povestea iscoadelor. Talmudul nu i-a în considerație diferența de aproximativ 60 de ani între Bat Par'o și Calev mai tânăr.

Despre originea numelui ei citim în Midraș Raba: „Hakadoș Baruch Hu l-a spus: Moșe nu a fost fiul tău, dar tu l-ai numit fiul tău. Așa fac și eu: tu nu ești fiica mea, dar te voi numi fiica mea – bit/bat-ia”. Cu alte cuvinte, *bat* בַּת înseamnă fiică și *ia* יָא este unul din numele Dumnezeuului care este folosit ca un sufix la multe prenume ebraice. În midrașul Șmot Raba noi citim că Fiica lui Faraon și-a primit răsplata pentru favoarea, grația *hesed* חֶסֶד pe care a făcut-o prin faptul că din toate numele pe care Moise le avea, singurul nume pe care el îl are în toată Toraua este cel pe care i l-a dat Bitya Bat Par'o. Chiar și Domnul l-a chemat pe acest nume.

Ea apare și în documente externe de cărțile sacre evreiești. Apare în cea mai veche carte de istorie evreiască „Cartea Jubileelor” scrisă în al doilea secol î.e.n. și la Josephus Flavius sub numele de Thermouthis, transcrise Tharmuth și Thermutis. Este vorba despre zeița egipteană al fertilității care apărea în formă de șarpe.

Renumita scriitoare religioasă lochi Brandes, a publicat în anul 2010 un roman istoric-biblic numit Șeva Imahot – „Șapte Mame”. Una dintre cele șapte mame este Bat Par'o. Ea o compară cu Michal, fiica lui Șaul, care l-a salvat pe David din mâinile tatălui ei și cu Rahel și Lea care și-au părăsit tatăl lor când el nu și-a mai îndeplinit funcțiile de părinte.

Ironia în această poveste este că tocmai Fiica lui Faraon, care a subjugat și a chinuit poporul evreu, a fost cea care l-a salvat, l-a crescut și chiar i-a dat și numele celui care va fi salvatorul poporului evreu din mâinile tatălui ei și va deveni liderul și legiuitorul în contestat al acestui popor.

Pericopa Teṭave - Altarul de aur - altarul de tămâie [anul 5780]

Una dintre piesele din interiorul Tabernacolului este un altar care nu este pentru jertfe ci are un alt scop. **El este numit altarul de aur sau altarul de tămâie:**

„Să faci un altar pentru arderea tămâiei; să-l faci din lemn de acacia, lung de un cot, lat tot de un cot, să fie pătrat și înalt de doi coți, iar coarnele să fie din el. Să-l fereci cu aur curat; partea de sus, pereții lui de jur împrejur și coarnele lui. Să-i faci margine de aur de jur împrejur” (Exod 30:1-3).

Porunca/mițva despre această piesă nu este dată cu celelalte unelte din pericopa Truma, ci se află aici, la sfârșitul pericopei Tețave, după descrierea construirii Tabernacolului și chiar și descriția hainelor Cohenului. Acest lucru este foarte ciudat și trebuie explicat. Acest altar este una dintre uneltele interioare ale Tabernacolului și ne așteptam să apară după sfeșnic – *menora*. Așa va apare la sfârșitul cărții Șmot/Exod unde el apare după *menora* (Exod 37:25; 40:26).

În Tora nu găsim temeieri pentru acțiunile care se făceau pe acest altar, după cum nu găsim nici pentru celelalte unelte, masa cu tacâmurile, sfeșnicele sau altarul pentru jertfe. Un lucru noi știm sigur și anume că ritualurile de ardere a tămâii se foloseau în lumea antică pentru a sluji pe diferiții dumnezei.

În două locuri din Tora se vorbește despre ritualul tămâii. Noi învățăm de aici despre rolul principal al acestui ritual făcut pe altarul de aur.

1. Locul altarului de aur era chiar în fața Sfântei Sfântelor: „Să-l pui în fața vălului care este peste Chivotul Mărturie, în fața Acoperământului Împăcării care este peste mărturie, unde mă voi întâlni cu tine” (Exod 30:6).
2. Tămâia avea un rol de izbăvire în sărbătoarea de Iom Kipur: „Aaron să facă împăcare pe coarnele lui (altarului) o dată pe an: să facă împăcare pe el din sângele jertfei pentru păcat spre împăcare, o dată pe an pentru generații; ea este Sfânta Sfântelor pentru Adonai” (Exod 30:10).

Despre munca marelui Cohen de Iom Kipur scrie: „Să facă împăcare pentru sine și pentru casa sa și pentru toată obștea lui Israel” (VaYikra/Levitic 16:17), iar Talmudul (Ioma 24:a) interpretează că marele impact pe această acțiune o are tămâia. Așadar, în fumegarea tămâii se află iertarea și împăcarea și chiar și dar „mireasmă plăcută lui Adonai” (Levitic 1:9). Întrebarea care se pune acum, care este principalul efect important care justifică aceste caracteristici importante ale tămâii?

Unul dintre răspunsuri l-a dat Rabi Yișmael după cum apare în Talmud, tractatul Ioma 24:a „Tămâia împacă de *lașon hara* לשון הרע (cuvânt rău, bârfă)”, un păcat foarte grav între oameni pe care o săvârșim noi toți. Tămâia este donată la fel ca ofranda prinos, și ea simbolizează caritate, *gmilut hasadim*, גמילות חסדים (caritate, grija față de săraci) așa cum a scris marele înțelept Națiv (sec. 19 Polonia): „Tămâia se află în Templu mai ales ca să aducă

aminte lui Kadoş Baruch Hu la dreptul de caritate al poporului Israel”. Caritatea este comparată cu parfumul prin faptul că este plăcută şi face bine oamenilor. După cum mirosul este simţul cel mai delicat şi mai spiritual (Talmud, Brachot 88), aşa şi fapte morale sunt prinosul cel mai potrivit să-l jertfim pentru Dumnezeu.

Acum putem înţelege mai bine comentariul făcut de marele comentator Sforno (Italia sec. 15-16): „Toate celelalte piese din Tabernacol aveau scopul de a îndeplini „Voi locui în mijlocul lor”, iar jertfele şi ele erau ca să coborâm apariţia Şchina. Doar scopul acestui altar era să-l cinstim pe HAŞEM după apariţia lui în lăcaşul sfânt, ca El să primească munca poporului său prin jertfele de dimineaţă şi după amiază”.

În concluzie, spre deosebire de celelalte activităţi din Tabernacol a căror scop era de a „coborî” *Şehina*, activitatea cu tămâia, mireasma plăcută, simbolizau caritatea, faptele morale ale poporului, care sunt jertfele adevărate şi potrivite ca să fie aduse Domnului. Din cauza aceasta *miţva* (porunca) de construire a altarului de aur şi munca cu tămâia vin în Tora după toate celelalte unelte.

Pericopa Toldot şi cartierul Mea Şearim din Ierusalim [anul 5780]

Cartierul Ultra Religios Mea Şearim a fost înfiinţat în anul 1873, Roş Hodeş Kislev la Ierusalim. Fiindcă era în săptămâna aceea pericopa Toldot s-a hotărât să se aleagă un nume din pericopă din capitolul 26, versetul 12:

„Şi a semănat Isaac în acel an şi a găsit (a secerat) în acel an o sută de măsuri Mea Şearim מאה שערים, şi Dumnezeu l-a binecuvântat”.

La început s-a ales numele de Rehovot רחובות, tot din pericopa asta (capitolul 26, versetul 22), care după cum spune Isaac înseamnă *locuri largi* „ne-a în lărgit Domnul (locul)” הרחיב ה' לנו. Dar acest nume a fost uitat şi a rămas numele asociaţiei de înfiinţători, Mea Şearim.

Traducerea acestei expresii pentru cine ştie Ebraica Modernă este foarte simplă: o sută de porţi. Dar în versetul nostru ea nu are nici un sens. Şi traducerile în româneşte şi în alte limbi spun altceva: o sută de măsuri, însutit. Cu referire la povestea lui Isaac, care a însământat o cantitate de cereale şi a primit de o sută de ori mai mult, ea capătă sensul „de o sută de ori mai mult, însutit”. De altfel, şi midraşul şi comentatorii din Evul Mediu îl explică în felul ăsta. De exemplu marele comentator Raşbam (nepotul lui Raşi):

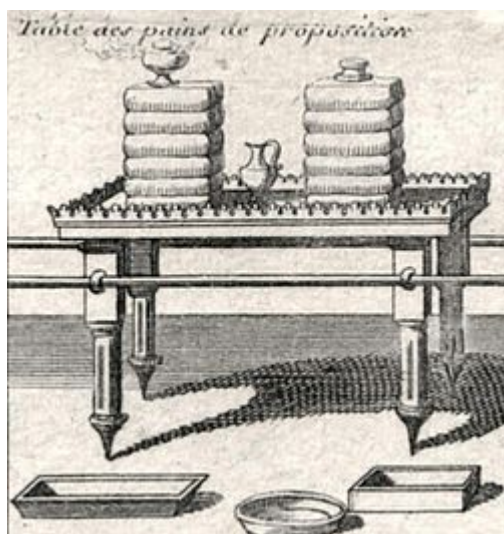
„O câmpie al cărei rod era de o măsură a dat o sută de măsuri”.

Traducerea, care este mai logică şi comună tuturor, de „măsură”, are o problemă. Cuvântul *şaar* שער apare întotdeauna în Tanach ca *poartă* şi numai în limba rabinică, adică Hazal (din Mişna, Talmud etc.) apare ca *măsură exactă*. De exemplu în Mişna tractatul Pea 1:1: דברים אלו שאין להם שיעור „Acele sunt lucrurile care nu au măsură”.

Aici în pericopa noastră Toldot, bineînțeles că cea mai bună traducere este cel de *măsură*.

Dar astfel de situații pot apărea și la alte cuvinte, așa că poate fi posibil ca un cuvânt care are un înțeles în Tanach și încă unul în Hazal să apară sporadic o dată sau de două ori și în Tanach cu sensul al doilea.

Pericopa Truma - Pâinea Înfățișării (feței) - Lehem Hapanim לחם הפנים [anul 5780]

„Și să pui pe masă Pâinea Înfățișării înaintea mea necurmat” (Exod 25:30).

Acest episod al mesei și al pâinii este foarte neclar și obscur. Chiar și Rambam (Maimonides) remarcă asta: „Necesitatea altarului cu toate piesele este clară. Dar scopul mesei și pe ea pâinea necurmată nu-mi sunt clare deloc și n-am găsit până acum la ce să le asociez (More Nevuchim 3:45).

Iată câteva aspecte ale acestei probleme.

Conținutul termenului „Pâinea Înfățișării”

După cum am spus, înțelepților le este foarte greu să înțeleagă esența numelui de pâine. Vom prezenta aici trei din multiplele interpretări:

1. După forma ei, asta după Talmud, tractatul Menahot 84:b, forma pâinii era o cutie pătrată fără acoperirea de sus și două părți laterale opuse, iar cele două părți laterale exterioare rămase sunt „fața, înfățișarea” ei.
2. După locația ei, asta după Targum Ionatan, care traduce în aramaică „pâine interioară”, adică pâinea dinăuntru. Întrucât în limba ebraică cuvântul „înăuntru” este *bifnim*, acest cuvânt fără prepoziția *bi* este fix cuvântul *panim*, adică „înăuntru în Templu”.
3. După rolul ei – ea este întotdeauna „înaintea lui Adonai”, înăuntru în Templu.

Specificele pâinii

Pâinea Înfățișării are patru caracteristici:

1. Pâinea Înfățișării este o parte din masă și existența continuă a ei pe masă este esența acestei mițva (porunci):

„Și pe masa înfățișării să pună o învelitoare albastră și să pună pe ea farfuriile și ceștile și castroanele și urcioarele pentru turnat și pâinea veșnică să fie pe ea (Numeri 4:7).

De aici se înțelege că și în timpul mersului, când se dezassemblează Tabernacolul, Pâinea Înfațișării rămâne pe masă.

2. Aranjarea Pâinii Înfațișării se făcea de Șabat:

„Șabat de Șabat să-l orânduiască în fața Domnului veșnic de la Bnei (fiii) lui Israel ca legământ veșnic” (Levitic 24:8).

3. Felul pregătirii pâinii:

„Și să iei făină aleasă și să coci din ea doisprezece colaci *halot* חלות, două zecimi să fie fiecare colac *hala*. Și să-i pui în două grămăjoare, câte șase pe masa cea pură în fața lui Adonai. Și la fiecare grămăjoară să pui tămâie curată și ea va face pâinea pomenire, jertfă mistuită-în-foc pentru Dumnezeu” (Levitic 24:5-7).

Înțelepții ne învață că pregătirea Pâinii Înfațișării nu era deloc o treabă ușoară. În Talmud, tractatul Ioma 38:a ni se povestește că cine pregăteau această pâine și știau să o facă erau familia Garmu. Aici trebuie să explicăm că ei erau una din cele 15 familii de Levi care erau responsabili la funcționarea Templului. Ei aparțineau familiei Kehati care este amintită în această funcție în Cronică 1 9:32. Aici în Talmud ne este povestit că ei erau specialiști în prepararea Pâinii Înfațișării, dar nu voiau să învețe pe nimeni. Nu este clar de ce se încăpățâneau să nu dezvăluie secretul. Probabil nu era o problemă de bani, ci de secret profesional. Înțelepții au înțeles probabil că ei vor să păstreze monopolul. Și așa au încercat să „spargă” acest monopol. Au comandat această pâine de la brutarii din Alexandria. Acest mare oraș era „capitala” pâinii, un fel de Franța de astăzi unde erau cei mai buni bucătari. Talmudul ne povestește că ei au eșuat și avem aici o descriere detaliată a etapelor muncii lor în care au greșit în fiecare dintre ele. Ca pâinea să fie acceptată, ei le-au pus două condiții : prima, ca ea să iasă întreagă din tava de copt; a doua, pâinea să rămână proaspătă nouă zile. După multe încercări, au reușit la prima condiție, însă pâinea a rămas proaspătă doar trei zile. Când în sfârșit au reușit să găsească formula ca pâinea să-și păstreze prospețimea nouă zile, ea nu a ieșit întreagă. Cu alte cuvinte, nu au reușit să îndeplinească ambele condiții.

4. Mâncatul pâinii:

„Și va fi pentru Aharon și pentru fiii lui să o mănânce într-un loc sfânt, căci e sfântul sfintelor pentru el, dintre jertfele mistuite-de-foc ale Domnului, lege veșnică” (Levitic 24:9). Cu alte cuvinte Cohanimii care termină tura în Templu și cei din tura următoare o vor mânca.

Temeiul ritualului

Aranjatul unei mese fără să fie folosite tacâmurile și lăsarea Pâinii Înfațișării acolo toată săptămâna fără nici un ritual pun multe întrebări. Poate că aranjatul Pâinii Înfațișării este paralel cu aranjatul jertfelor? Însă atunci se pune întrebarea de ce Pâinea Înfațișării nu se arde cum se ard jertfele? Comentatorii moderni din secolul 20, cum este Cassuto cred, că aranjatul mesei și Pâinea Înfațișării vin ca să sublinieze diferența între ritualurile poporului Israel și cele din popoarele din împrejurimi. Acest lucru iese în evidență și din povestea tratamentului special pe care l-a dat regele babilonian Evil Merodach regelui Iehoiachin după cum este scris în 2Regi, 25:27-30: „A fost în anul al treizeci și șaptelea al deportării lui Iehoiachin, împăratul lui Iehuda, în a douăsprezecea lună, la douăzeci și șapte ale lunii, Evil Merodach, regele Babilonului, în anul în care a început să împărățească, a scos din închisoare capul lui Iehoiachin, regele lui Iehuda. Și i-a vorbit cu bunăvoință și a pus scaunul lui deasupra scaunului regilor care erau cu el în Babilon. Și i-a schimbat hainele de închisoare și a mâncat pâine de vecie în fața lui, în toate zilele vieții lui. Și masa (hrana) lui pe vecie îi era dată de către rege în fiecare zi în toate zilele vieții lui”. Statutul special pe care a primit-o Iehoiachin i s-a conferit în primul rând prin autorizația dată de Evil Merodach să mănânce pâine, un lucru care era o parte dintr-un ritual babilonian ținut atât la curte cât și în templele lor.

Ca să sintetizăm, masa și Pâinea Înfațișării reprezintă relațiile speciale între un om și Hakadoș Baruch Hu, care au o semnificație aparte de relații reciproce prin organizarea unei mese între Domnul și om ca simbol de respect

reciproc, după cum se înțelege din celebrul Psalm 23:5:

„Tu îmi întinzi o masă înaintea vrăjmașilor mei, mi-ai uns capul cu untdelemn, paharul meu este plin de dă pe deasupra”

Pericopa VaEra - Bastonul lui Aaron [anul 5780]

În pericopa noastră este povestită o întâmplare extraordinară, care arată de parcă ar fi un spectacol de magicieni. Când Moise și Aaron vin la Faraon să-i ceară să-i elibereze pe evrei, Faraonul le cere un semn că sunt serioși. Și atunci „Și și-a aruncat Aaron bastonul în fața Faraonului și s-a prefăcut în crocodil”. (Exodul 7:10), a aruncat bastonul înaintea lui Faraon și a slujitorilor săi și s-a transformat în crocodil. Faraonul nu s-a mirat și i-a chemat pe vrăjitorii lui – Hartumim – și ei au reușit să facă același lucru. Atunci s-a produs marea surpriză: bastonul lui Aharon a înghițit celelalte bastoane:

„Și și-a aruncat fiecare bastonul și s-au prefăcut în crocodili și le-a înghițit bastonul lui Aaron bastoanele”. (Exodul 7:12).

Surpriza aceasta ne-ar putea face să credem că crocodilul lui Aaron a înghițit celelalte bastoane. Aici Rași ne învață că nu a fost așa: “După ce a redevenit baston le-a înghițit pe toate”. El ne învață că crocodilul lui Aharon le-a înghițit pe celelalte după ce a redevenit baston.

Întrebarea este dacă și celelalte au apucat să redevină bastoane sau le-a înghițit ca crocodili. Aici comentatorii mai recentți sunt împărțiți: unii cred că s-au întors să fie bastoane, alții că nu au mai apucat. Există și unii care spun că acest fapt nu este important și din cauza asta Rași îl ignoră pur și simplu – iar întrucât oricum minunea s-a produs acesta este singurul lucru important.

Sunt mai sunt multe lucruri interesante legate de bastoane. Midraș Tanhuma ne povestește că, cu toate că bastonul lui Aharon le-a înghițit pe celelate, acesta nu s-a “îngrășat” așa cum te-ai fi așteptat după o „masă” atât de copioasă. Și faptul că bastonul care a fost aruncat în fața Faraonului a fost bastonul lui Aaron și nu bastonul lui Moise este comentat. Astfel, în cartea Zohar este scris că bastonul lui Moise era sfânt în mod special și de aceea este numit “*bastonul lui Dumnezeu*” (Exodul 4:20), deci nu putea în nici un caz să fie folosit ca să înghită bastoane

egiptene considerate a fi „impure”.

Un alt lucru foarte interesant este că nu ambele bastoane s-au transformat în același animal. Bastonul lui Moise s-a transformat lângă Hasne, tufa care ardea, în șarpe – nahaș, în timp ce bastonul lui Aharon s-a transformat în Tanin, care este ori crocodil ori o altă reptilă mare. Interesant este și faptul că toți pictorii din Renaștere, în rândul cărora episodul cu bastonul lui Aaron era foarte popular, în toate picturile lor, bastoanele se transformă în șerpi. Așa găsim și în interpretarea lui Rași.

Pericopa Vayehi - De ce a pierdut Ruben întâietatea ca prim născut? [anul 5780]

Iacov, spre sfârșitul vieții, s-a adresat fiilor lui cu ultimele sale vorbe pentru ei și i-a muștrat aspru pe Ruben, cel mai mare dintre ei (Geneza 49:3-4):

”Ruben, tu ești întâiul meu născut, vigoarea mea și primul rod al puterii mele de procreare, cel dintâi în demnitate și cel dintâi în tărie. Nestăvilit ca apele, să n-ai întâietate pentru că te-ai urcat în patul tatălui tău și i-ai profanat așternutul.”

Părerea comentatorilor este că Iacov îi spune lui Ruben că, fiind primul născut, i se cuvenea să fie tratat ca fiind primul dintre frați și potrivit la monarhie, dar, din pricină că s-a dovedit sclavul dorințelor și plăcerilor lui, a pierdut toate aceste atribute. Așa ne este explicat și în cartea 1Cronici, 5:1-2: ”Fiul lui, Ruben, întâiul născut al lui Israel (că el era întâiul născut), pentru că profanase așternutul tatălui său, dreptul lui de întâi născut a fost dat fiilor lui Iosef, fiul lui Israel, fără să se ia în seamă dreptul lui de întâi născut. Căci Iuda era mai presus de frații lui, fiindu-le un veritabil îndrumător, dar dreptul de prim născut era a lui Iosef”.

Este clar că aici este vorba despre fapta lui Ruben cu Bilha, povestită în Geneza 35:22: ”În timp ce Israel stătea în acel ținut, Ruben s-a dus și s-a culcat cu Bilha, concubina tatălui lui, dar Israel a auzit despre aceasta”.

Din cauza imprudenței lui i-a fost luat dreptul de prim născut și i s-a dat lui Iosef care a primit un ținut de două ori mai mare decât el, prin fiii lui, Efraim și Manase. Dar nici lui această prioritate nu i s-a dat în întregime, fiindcă monarhia i s-a dat lui Iuda. Aici se poate pune întrebarea dacă acesta a fost singurul motiv pentru trecerea regalității de la Ruben la Iuda. În Tora sunt relatate câteva confruntări între cei doi frați, care pun în evidență comparativ carisma și puterea de conducător a lui Iuda față în față cu slăbiciunea lui Ruben.

Prima confruntare a avut loc în timpul vânzării lui Iosef. Ruben le-a spus fraților: ”Nu vărsați sânge,

aruncați-l în această groapă din pustiu, dar nu ridicați mâna asupra sa ” (Geneza 37:22). Înțelegând că asta ar fi fost o salvare doar pe jumătate a lui Iosef, frații s-au întrebat pe bună dreptate: ce se va întâmpla după ce va fi aruncat în groapă? În consecință, sfatul nu a fost acceptat, iar frații au urmat sfatul lui Iuda: ”Ce folos dacă îl omorâm pe fratele nostru și îi acoperim sângele? Hai, mai bine, să-l vindem ismailiților și să nu ridicăm mâna asupra lui, fiindcă el este fratele nostru, carnea noastră. Iar frații l-au ascultat” (Geneza 37:26-27).

Cât de batjocorit arată Ruben când se întoarce la groapă și nu-l găsește acolo vedem din versetul: ”S-a întors Ruben la groapă și iată că Iosef nu e acolo și și-a sfâșiat veșmintele. S-a întors la frații lui și a zis: Copilul nu este, iar eu ce o să fac?” (Geneza 37:29-30). Asta e tot ce era în stare să facă cel mai mare dintre frați pentru salvarea celui mic. El trebuia să-i ghideze și nu să se piardă !

A doua confruntare are loc atunci când îl conving pe Iacov să-l trimită pe fiul lui, Beniamin, la domnul țării numite Egipt: ”Ruben i-a spus tatălui lui: Să-i omori pe cei doi fii ai mei dacă nu ți-l aduc înapoi. Dă-l în grija mea, iar eu ți-l voi aduce înapoi” (Geneza 42:37). Rași ne dă răspunsul lui Iosef: ”Acest prim născut este un mare prost, dacă el îmi spune să-i omor copiii, de parcă n-ar fi și copiii mei !”. Așa că Iacov nu poate fi convins, iar răspunsul lui: ”Fiul meu nu va coborî cu voi” (Geneza 42:38) a devenit în ebraică o expresie semnificativă care înseamnă „o vorbă fără sens” (după Midraș Raba 91). Spre deosebire de el, Iuda a avut un discurs logic și convingător: ”Dacă-l trimiți pe fratele nostru cu noi, noi vom coborî și-ți vom cumpăra alimente. Dar dacă nu-l trimiți, nu vom coborî, căci omul acela ne-a spus: Să nu-mi mai vedeți fața dacă fratele vostru nu este cu voi ... Mă pun eu garant pentru el, din mâna mea să-l ceri înapoi, dacă nu ți-l voi aduce înapoi și nu-l voi pune înaintea ta, atunci am păcătuit împotriva ta pentru totdeauna” (Geneza 43:4-5, 9). Cuvintele astea l-au convins pe bătrân: ”Israel, tatăl lor le-a zis ... Luați-l pe fratele vostru, ridicați-vă și întoarceți-vă la omul acela” (Geneza 43:11-13).

A treia confruntare nu este, în fond, o confruntare, fiindcă numai Iuda a participat la ea, în timp ce Ruben n-a scos o vorbă. Când frații au stat în fața domnului Egiptului, care le spune că-l va face sclav pe Beniamin, ca fiind suspect de furtul paharului lui, vocea lui Ruben nu se aude deloc. Cel care vorbește cu determinare este Iuda. În lungul lui discurs sunt și controverse dar și lucruri logice, multă diplomatie și, mai ales, umilință. El își termină discursuri propunându-se pe el însuși să devină rob în locul lui Beniamin (Geneza 44:18-34). Față de astfel de vorbe Iosef nu poate rezista: ”Atunci Iosef nu s-a mai putut stăpâni înaintea celor care stăteau lângă el și a strigat: Scoateți-i pe toți afară! Și n-a mai fost nimeni lângă el când s-a făcut cunoscut fraților săi” (Geneza 45:1). Curajul și înțelepciunea lui Iuda l-au salvat pe Beniamin și l-au convins pe Iosef să se dea de gol.

Asta este personalitatea unui lider adevărat în comparație cu lipsa de personalitate și slăbiciunea comportamentului lui Ruben. Incompetența lui de a fi rege se dezvăluie încă de la prima întâlnire între Iosef și frații lui. Când Iosef s-a prefăcut că îi suspectează că sunt spioni și l-a reținut pe Sim'on până îl vor aduce pe Beniamin, Ruben a spus fraților săi: ”Eu doar v-am spus, să nu păcătuți împotriva copilului, dar voi n-ați ascultat. Acum iată, ni se cere socoteală pentru sângele lui” (Geneza 42:22). Asta este cel mai plin de umilință lucru pe care-l putea spune Ruben! Liderul nu poate învinovăți pe subalternii lui, afirmând că nu l-au ascultat și învinuindu-i de rezultatele faptelor lor! Dimpotrivă. el trebuie să-și impună autoritatea, forțându-i să-i fie supuși. Doar asta a fost și păcatul lui Saul când Samuel l-a acuzat că nu l-a eliminat fizic pe Amalek, cum a fost poruncit, după cum citim în 1Samuel cap.15.

Așa cum Saul și-a pierdut regalitatea, la fel și Reuven, învinuit de către frații săi mai tineri de vânzarea lui Iosef, și-a pierdut atât poziția de prim născut cât și, în mod corespunzător, regalitatea.

Cu pericopa aceasta, noi terminăm citirea primului Humaș, Bereșit, din cele cinci Humașim.

חזק ונחזק ונחזק

Hazak, hazak venithazek

Putenici, puternici și să ne întărim

Pericopa Vayera - Lot, fetele lui și urmașii lor [anul 5780]

Toată povestea fetelor lui Lot pare a fi, la prima vedere, foarte scurtă, nu mai mult de nouă versete (Geneza 19:30-38). Dar, citind cele nouă versete devine cât se poate de clar că asta nu este toată povestea și că ea este un rezultat direct al dezastrului din Sdom și Amora (Sodoma și Gomora) descris cu câteva versete înainte. Întrebarea este dacă trebuie să legăm povestea numai de acest eveniment sau ajungem și noi la concluzia eronată a fetelor că a venit sfârșitul lumii. Sau poate, ca să înțelegem mai bine, trebuie să lărgim sfera explicațiilor.

În centrul evenimentelor din familia lui Lot se află fapte de incest, condamnate sever de Tanach, fiind interzise și provocând repulsie. Dar noi nu găsim în acest text nici un fel de atitudine critică față de aceste fapte. Textul este foarte "corect", fără nici un fel de notă critică. Cel obligat să-și definească atitudinea față de asemenea fapte oribile este cititorul însuși. Pentru ca să o putem face și noi, trebuie să vedem contextul în care apare povestea.

Fetele lui Lot sunt amintite pentru prima oară în povestea asediului concetățenilor din Sdom asupra casei lui Lot (Geneza 19:8), în urma sosirii unor oaspeți. Cu privire la aceștia, viziunea sa acordă primirii oaspeților o valoare mai presus de orice. Ca să-i salveze pe oaspeți, el este gata să-și sacrifice cele două fete virgine și să le „ofere” asaltatorilor. Spre norocul lor, planul nu reușește fiindcă îngerii, adică înșiși oaspeții, îl salvează pe Lot și familia lui și îi bat crunt pe atacatori. Însă, după cum spune proverbul, „așchia nu sare departe de trunchi” ... și viziunea asupra vieții și a valorilor omenești a fetelor seamănă cu cea a tatălui, astfel încât, în momentul în care sunt într-o încurcătură, ele propun exact același fel de soluție ca și acesta.

Soluția propusă de ele este una altruistă. Ele sunt sigure că toată planeta a fost distrusă și numai ele mai sunt în stare să salveze lumea. Midraș Bereșit Raba 51:8 comentează astfel: "Ele gândeau că lumea s-a terminat, așa cum s-a întâmplat cu generația potopului." După părerea fetelor, valoarea acțiunii de salvare a lumii este o valoare nobilă și, ca să o poată îndeplini, ele sunt gata să comită un act incestuos cu tatăl lor. Și tatăl și fetele consideră că „scopul scuza mijloacele”, cu toate că este vorba de mijloace sexuale oribile și prohibite.

Însă Hazal, înțelepții noștri, scot în evidență bunele intenții ale fetelor. În Talmud, tractatul Nazir 23a stă scris că ele au avut intenții de *mitva*. Despre sora cea mare se scrie că ea este convinsă că omul trebuie s-o ia înainte întotdeauna pentru o *mitva*, și fiindcă ea a fost prima, deci înaintea surorii ei, i s-a acordat ca răsplată dreptul ca urmașii ei să devină generații de regi (vom vedea imediat despre ce este vorba).

Care este legătura între povestea fetelor lui Lot și viitorul celor două popoare rezultate din acest incest, Moav și

Amon? În lista lungă de mițvot din pericopa Ki Tețe, după șirul de interdicții de incest, apare și interdicția de căsătorie cu fete din rândul celor două popoare. În Deuteronom 23:3: "Nici Amon nici Moav să nu intre în congregația lui Dumnezeu. Niciunul dintre ai lor, nici chiar a zecea generație, să nu intre în congregația lui Dumnezeu, și aceasta pe timp indefinit." Interdicția asta vine imediat după interdicția de căsătorie cu un bastard. Interdicția de zece generații există numai la bastarzi, moavieni și amonieni.

Din această lege, prezentată în Deuteronom, reiese că acestor două popoare li se interzice accesul în congregație din cauza originii lor incestuoase. Nu este mai puțin adevărat nici faptul că soarta lui Moav și Amon în viitor este prezentată mult prea obscur în Tora, ca să ne putem permite fie să-i disculpăm, fie să-i acuzăm.

Rut, moabita a cărei origine ne este amintită de nenumărate ori în cartea Rutei, este mama bunicului regelui David. Cu alte cuvinte, originea regelui Mașiah (Mesia) este în Lot și fetele lui. Deja de la mijlocul poveștii, midrașul accentuează faptul că băiatul care se va naște în viitorul îndepărtat din această relație va fi regele Mașiah.

Este interesant, în această privință, felul în care apare aici o trăsătură comună atât fetei cele mari a lui Lot, cât și Tamarei, nora lui Yehuda și Rutei. Toate trei au contribuit la nașterea regelui David. Dacă nu era Moav nu se năștea Rut, din care a ieșit apoi Oved, la rândul lui Yișai, tatăl lui David. Dacă nu era Tamar nu se năștea Pereț, tatăl lui Boaz, la rândul lui tatăl lui Oved. Asocierea fiicelor lui Lot cu Tamar și Rut astfel încât toate trei să ajungă să facă copii prin înșelătoria despre care am povestit, arată că Tanachul le vede într-un fel pozitiv pe toate trei și chiar le binecuvântează.

Povestea lui Lot și a fetelor lui este o poveste paradoxală: intenții bune, finalizate printr-o faptă condamnabilă, astfel că cititorul trebuie să fie foarte atent la aprecierea faptelor fetelor, inspirate de intenții bune, vizavi de interdicția Tanachului cu privire la incest.

Și în sfârșit, să nu uităm că, deși toate personajele care joacă această „piesă” a vieții lor aparțin familiei lui Avraham, partea pozitivă a caracterului lui Lot de om cinstit și unicul *țadik* צדיק în tot Sdomul, este urmarea educației exemplare pe care el a primit-o de la unchiul său, Avraham Avinu, tatăl poporului nostru.

Pericopa Vayeșev - Povestea lui Tamar [anul 5780]

Înainte de toate să ne aducem aminte de povestea fetelor lui Lot, din pericopa Vayera, în care am amintit legătura lor cu alte două fete, al căror exemplu l-au urmat, culcându-se cu bărbații de care aveau nevoie prin înșelăciune, toate trei fiind astfel și străbunicele lui David Hamelech. În afară de asta, cel puțin povestea fetelor lui Lot și a Tamarei sunt cazuri de incest, cu diferite grade de gravitate. Fetele s-au culcat cu tatăl lor, Lot, pe când Tamar s-a culcat cu socrul, deci nu o rudă directă, dar chiar și așa un fapt interzis de Tora.

Această idilă a lui Tamar cu socrul ei, Iuda, se intersectează cu desfășurarea poveștii principale a pericopei, pe care o vom intitula pe scurt "Vânzarea lui Iosef". După ce Toraua ne spune că Iosef a fost vândut, se produce un suspans și trecem la povestea lui Iehuda. După care ne întoarcem la povestea lui Iosef în Egipt, în casa lui Potifar faraonul. Toraua în Geneza 38:1-2 ne povestește că Iehuda s-a despărțit de frații lui și a plecat spre orașul Adulam, care se află pe teritoriul tribului Iehuda și acolo s-a căsătorit cu o fată canaanită numită Bat Șua בַּת שׁוּעַ, adică fiica lui Șua. Noi înțelegem că asta este probabil numele tatălui ei și ni se mai spune că el este Canaanit. Este o mare discuție printre comentatori despre faptul că prima soție a lui Iehuda a fost o Canaanită cu toate că Avraham dăduse poruncă fiilor săi să nu se căsătorească cu aceste femei. El a avut cu ea trei băieți: Er, Onan și Șela. Fiul cel mare, Er, s-a căsătorit cu o fată numită Tamar, care după midraș era din Aram. El moare și cel de al doilea frate, Onan, o ia în căsătorie. Dar el, în loc să se culce cu ea ca să aibă urmași, a vărsat sămânța pe pământ și din cauza asta Hakadoș Baruch Hu l-a omorât. Lui Iehuda îi este frică să-l dea pe al treilea băiat ca soț lui Tamar, după ce primii doi au murit, așa că, sub pretextul că e prea tânăr, o refuză. Ea este nevoită să se întoarcă la tatăl ei. Ea este nevoită să stea acasă fără să se mărite din cauza legii evreiești care se numește *yibum* și în care, dacă o văduvă vrea să se căsătorească din nou, trebuie s-o ia pe cea mai apropiată rudă, începând cu unul din frații decedatului soț necăsătorit. Așa s-a întâmplat, de exemplu, cu Rut, atunci când Boaz a vrut să o ia de soție și l-a rugat pe cel mai apropiat să o elibereze (un fel de divorț). Aici cel mai apropiat era Șela, dar tatăl, Iehuda n-a vrut ca ei să se căsătorească. Așa că ea aștepta. Când a aflat de venirea lui Iehuda la Timna, orașul în care familia ei locuia, s-a deghizat în prostituată și l-a așteptat pe Iehuda în mijlocul drumului. El s-a culcat cu ea fără s-o recunoască și i-a promis ca plată un ied din turmă, lăsând zalog inelul său cu sigiliu, șnurul său și toiagul. După aceea, când a vrut să-i plătească, nu mai era de găsit și Iuda s-a hotărât să renunțe la zalogul pe care îl lăsase. După ce Iehuda a aflat că Tamar este însărcinată, el poruncește ca ea să fie arsă. Când ea este scoasă ca să fie arsă, Tamar îi arată doar lui obiectele pe care le primise de la el. El le recunoaște imediat și își recunoaște greșeala, spunându-i "a avut mai multă dreptate decât mine" צדקה ממני, *ṣadka mimeni*, adică trebuia să-i dea voie să se mărite cu Șela, și a anulat arderea pe rug. Celor doi s-au născut gemeni, cel mai mare numit Peret, din care se va naște după câteva generații David Hamelech, iar cel mic se numește Zerah.

Până aici cazul acesta a lui Iuda și Tamar. Însă povestea aceasta naște multe întrebări și mirări care se cer explicate. Noi le vom prezenta foarte pe scurt. Două întrebări de bază trebuie puse: 1. Problematika căsătoriei lui Iehuda cu o fată care nu este evreică; 2. Poziția acestui eveniment în mijlocul desfășurării vinderii lui Iosef egiptenilor.

Este evident că introducerea poveștii cu Tamar chiar în mijlocul procesului de vânzare și deplasare a lui Iosef în Egipt nu are rațiuni de cronologie. Dacă analizăm desfășurarea evenimentelor, vedem că, sub aspect cronologic, nu aici este momentul și locul potrivite. Nu numai asta. Dacă facem socoteala, de la vânzarea lui Iosef până la mutarea familiei în Egipt au trecut 22 de ani. Este greu de explicat cum s-au putut naște trei generații ale lui Iehuda într-o perioadă atât de scurtă. Despre toate interpretările înțelepților vom scrie altă dată.

Pentru o explicație mai clară a includerii acestui caz în procesul de vânzare, trebuie să înțelegem importanța evenimentelor petrecute cu Iosef, care ocupă cam o treime din ultima parte a cărții Genezei (capitolele 37-48). Primejdia de asimilare care amenință și astăzi poporul evreu în diaspora, a existat deja înainte de formarea poporului, când era vorba încă de o singură familie. Hazal, înțelepții, ne-au învățat deja că tot ce i s-a întâmplat lui Iosef a fost ca să se ducă toată casa, adică familia lui Iacov în Egipt, după cum l-a prezis Domnul lui Avraham (Geneza 15:13) ca acolo, în robie, să se formeze poporul evreu. Asta ca să se elimine posibilitatea ca aceștia să fie asimilați de către popoarele din Canaan. Formarea acestui popor într-un cadru ostil, unde ei vor fi detestați în calitate de robi și izolați, le vor da posibilitatea să se dezvolte ca un popor liber și independent. Primejdia de asimilare care amenință și astăzi poporul evreu în diaspora, a existat deja înainte de formarea poporului, când era vorba încă de o singură familie. Mai rămânea de ales destinația potrivită, care nu putea fi decât un regat puternic, aflat la mică distanță și în care păstorii semiți erau priviți cu antipatie (evreii fiind păstori), după cum ne spune chiar Toraua: "...fiindcă toți păstorii sunt detestați în Egipt" (Geneza 46:34). Cea mai mare și mai apropiată putere de felul acesta era Egiptul.

Să ne întoarcem acum la abominabilul gest de a-l arunca pe cel mai mic dintre frați în groapă și a-l vinde străinilor, ca rob, iar un asemenea gest să fie, ce oroare!, opera fraților mai mari. Aici vine imediat cazul acesta a lui Iuda și Tamar, care însemnează începutul asimilării între popoarele din Canaan.

Prin această predicție divină, de a izola pe evrei de celelalte popoare, El dă posibilitatea familiei lui Iacov de a se dezvolta ca popor independent, așa cum ne spune poetul Psalmilor 105:17: "A trimis înaintea lor un om care a fost vândut ca sclav, pe Iosef". În fond, asimilarea a început cu cazul lui Dina (Geneza cap. 34), dar acolo a fost cu forță, prin viol, pe când aici asimilarea a fost liber consimțită.

Perioada de robie în Egipt a venit în primul rând ca o poruncă divină de a da posibilitate unei familii, Bet Iacov, să se transforme într-un popor puternic și independent, capabil să-și edifice propria istorie..

Pericopa VaYețe - Rahel și Lea, femeia ca soție și femeia ca mamă [anul 5780]

După o tradiție foarte veche care apare în cartea "Seder Olam Raba" cap. 2 (prima carte evreiască de istoriografie din sec. 2 e.n.) [Rahel și Lea erau gemene](#). Ca și la gemenii Iacov și Esav, așa și la gemenele lui Lavan, Lea a fost numită cea mai mare și Rahel cea mai mică: "Și Lavan avea două fiice, numele celei mai mari era Lea, iar celei mai mici Rahel" (Geneza 29:16). Iacov când a vorbit cu Lavan i-a spus exact pe cine dintre ele o vrea "pe Rahel, fiica ta cea mică" (Geneza 29:18).

Citind Toraua noi vedem două femei diferite de tot: una activă și cu multă inițiativă, iar cealaltă domestică și pasivă. Apariția impunătoare a lui Rahel este vizibilă din primul moment; ea este frumoasă, se învârtă cu libertate între ciobani. După ce îl întâlnește pe Yaakov, se grăbește să-și anunțe tatăl despre o rudă care a ajuns. Iacov a iubit-o pe Rahel din primul moment (Geneza 29:18) și a ales-o ca soția lui pe toată viața. Dar lui Rahel nu i-a fost de ajuns să fie numai soția lui Iacov; ea a vrut să fie și mama copiilor lui. Când continuă cu ani buni să fie stearpă ea se luptă cu toate puterile cu situația asta și când dorința ei enormă nu se îndeplinește, ea o bagă pe sluga ei Bilha în casă ca să-i fie soție lui Iacov.

Rahel își exprimă sentimentele într-un mod explicit și scrierea care ne vorbește de obicei cu aluzii, ne spune foarte clar că ea o invidia pe sora ei (Geneza 30:1). Invidia asta este evidentă în afacerea cu mandragorele; Rahel îi propune sorei ei ca pentru mandragorele adunate de fiul ei, Reuven, să-i predea o noapte patul ei surorii sale ca ea să se culce cu Iacov (este clar că Iacov dormea cu Rahel și nu cu Lea). Ironia vieții! A doua oară Iacov se culcă cu Lea contra voinței sale, de data asta din pricina sorei ei, Rahel.

Cu toate acestea locul lui Rahel ca fiind cea mai apropiată de Yaakov nu se schimbă. Când le cheamă pe cele două soții să se consulte cu ele, numele lui Rahel apare primul "Atunci Iacov a trimis să le cheme pe Rahel și pe Lea" (Geneza 31:4) și la fel "Atunci Rahel și Lea au răspuns" (Geneza 31:14). Iacov a avut grijă ca înaintea întâlnirii cu Esav "să pună pe Rahel și pe Iosef în urma tuturor" (Geneza 33:2) ca să fie păzite. În concluzie o soție iubită, foarte activă și independentă.

Lea, spre deosebire de ea, apare în total ca o mamă. Ea ascunde frumusețea ei ca femeie după un voal și tot ceea ce se vedea erau ochii "Blânzi" (Geneza 29:17). Din păcate toate traducerile în română nu sunt juste. Cuvântul ebraic "rach" רַחַך folosit aici înseamnă moale, adică ochi moi, blânzi. Midrașul are două explicații. Unii comentează ca "ochi triști", iar alții înțeleg "ochi frumoși", fiindcă conjuncția ve aici nu înseamnă *dar* sau *în timp* ce cum este tradus în română, ci *și*, sensul de bază a cuvântului. Și în Targum Onkelos apare "ochi frumoși". Adică ambele fete erau frumoase. Lea suferă fără încetare din cauza iubirii mari a lui Iacov pe Rahel, spunându-i "Nu-i destul că mi-ai luat soțul de vrei acum să iei și mandragorele fiului meu" (Geneza 30:15). Ea are speranța ca prin copii pe care i-a născut să se întărească legătura cu Iacov. Toate gândurile ei se duc spre Iacov și asta se reflectă și în numele date fiilor ei (despre care nu vom vorbi de data asta). Ceea ce este evident că ea rămâne pasivă din momentul în care tatăl ei a dat-o lui Iacov ("a luat-o pe fiica sa Lea, a adus-o la el", Geneza 29:23) și până în clipa morții. Chiar și când Lea este cum ar fi, activă dând-o pe sluga ei Zilpa soție lui Iacov, ea o face în urma inițiativei lui Rahel de a da-o pe Bilha.

Și iată că în cursul vremii, cele două personaje și-au schimbat statutul în conștiința poporului: Rahel a devenit "mama fiilor (lui Israel)" iar Lea a devenit soția lui Iacov.

Profetul Ieremia scrie despre Rahel care își plânge fii pe drumul spre Ierusalaim (Ieremia 31:14-16):

Așa a spus Adonai: Un glas se aude în Rama, bocet și plâns amar, Rahel își plânge fii, refuză să se consoleze pe fii fiindcă nu mai sunt. Așa a spus Adonai: Abține-ți glasul din plâns și ochii din lacrimi, căci există o răsplătă pentru munca ta, zice Adonai, și fii se vor întoarce din țara dușmanului. Există o speranță pentru viitorul tău, zice Adonai, și fii se vor întoarce în teritoriul lor.

Așa că noi putem înțelege că femeia care era iubită toată viața de Iacov, dar era sterilă, [Rahel, a devenit în conștiința poporului mama poporului Israel](#), și cuvântul *fii* בנים *banim* se repetă de trei ori în această profecie fiind un cuvânt cheie în tot paragraful. Sunt multe legende despre poporul evreu ieșind în exil implorându-se la Rahel să-i ajute să se elibereze. Să nu uităm că Rahel este mama lui Mașiah Ben Yosef, cel care va pregăti venirea lui Mașiah Ben David care la rândul lui este din copii lui Lea. Asta este Rahel care este înmormântată la mijlocul

drumului, iar Lea este înmormântată în mormântul patriarhilor în Mearat Hamachpela în Hevron.

Față de Rahel, Lea care are în poveștile din cartea Geneza o imagine de mamă și în fond majoritatea poporului Israel sunt copii ei, este înmormântată lângă soțul ei Iacov, ca și celelalte mame, după cererea lui Iacov. Poziția ei ca soția lui Iacov a construit-o cu perseverență cu trecerea anilor.

Pericopa VaYigaș - Bilha și Zilpa - roabe sau soții? [anul 5780]

Bilha și Zilpa nu au fost prea norocoase. Ele nu sunt socotite printre cele patru mame ale poporului evreu. De obicei sunt alăturate de Lea și Rahel. Însă în pericopa VaYigaș este o schimbare a atitudinii față de ele și ele apar a fi egale cu cele două mame.

Dar înainte de toate trebuie să facem o mică explicație de vocabular biblic, ca să înțelegem diferitele traduceri care se pot găsi în limba română. În ebraica biblică, sclav sau rob la masculin este *eved* עֶבֶד, iar la feminin sunt două cuvinte: *ama* אָמָה și *șifha* שִׁפְחָה. Ambele apar de multe ori în paralel cu masculinul *eved* și uneori sunt paralele între ele. Cu toate acestea mulți înțeleg cuvântul *șifha* ca fiind mai familiară, adică femeile numite așa pot deveni cu ușurință soții fără să rămână pe poziția de concubină. Printre altele ei se bazează și pe forma cuvântului, care prin adăugarea literei מ *mem* la început o transformă pe *șifha* שִׁפְחָה în *mișpaha* מִשְׁפָּחָה (se i-au în seamă numai literele fără vocale). Ei compară cu latina *famula* – roabă, față de *familia*. Eu prefer să traduc *șifha* roabă și nu slujnică, cum se traduce de obicei, fiindcă în Tanach verbul slujesc *meșaret* מֵשַׁרֵּת se referă la Kadoș Baruch Hu sau rar la Moise sau David „Și băiatul Samuel îl slujea pe Dumnezeu înaintea lui” (1Samuel. 3:1).

Noi vom analiza atitudinea față de ele în toate versetele în care ele apar. Până la pericopa noastră ele sunt tratate întotdeauna inferioare fiind numite *șifha*. Prima întâlnire cu ele este imediat după nunta dintre Iacov și Lea (pericopa Vayețe).

„Lavan i-a dat-o pe Zilpa, roaba lui, lui Lea, fiica lui ca roabă” (Geneza 29:24)

„Lavan i-a dat-o lui Rahel, fiica sa, pe Bilha roaba lui ca roabă” (Geneza 29:29)

Bilha și Zilpa sunt roabele lui Lavan, iar el le dăruiește fiicelor lui cadou de nuntă. Ele rămân în statut de roabe. După ce Lea naște copii și Rahel este tot stearpă, ea o propune pe Bilha să fie o soție suplimentară lui Iacov „Și i-a dat-o de soție pe Bilha, roaba ei” (Geneza 30:4). Poziția lui Bilha nu s-a schimbat; într-adevăr ea este soția lui Iacov, dar tot roabă este. Imediat după asta aceeași atitudine este și față de Zilpa.

Când Iacov îl întâlnește pe Esav, ele nici nu sunt numite pe nume: „Le-a pus pe roabe și pe copiii lor primii, pe Lea și pe copiii ei ultimii, iar pe Rahel și pe Iosef ultimii (de tot)” (Geneza 33:2).

Data următoare când este o considerare despre ele, este după moartea lui Rahel și oribila faptă pe care a provocat-o Ruben față de Bilha, care s-a culcat cu ea, concubina tatălui lui. Acesta a fost un act clar de sfidare. Dacă Bilha era soție cu statut întreg, cu siguranță Reuven nu îndrăznește să facă ceea ce a făcut. Într-adevăr, imediat după asta apare lista fiilor lui Iacov: „Când Israel locuia în țara aceea, Ruben s-a dus și s-a culcat cu Bilha, ȋiitoarea tatălui său, iar Israel a aflat. Fii lui Iacov au fost doisprezece: Fiii lui Lea, ȋntȃiul-nȃscut al lui Iacov Ruben; și Simeon, Levi, Iuda, Isachar și Zevulun. Fiii lui Rahel, Iosef și Biniamin. Iar fiii lui Bilha, roaba lui Rahel, Dan și Naftali. Iar fiii lui Zilpa, roaba lui Lea, Gad și Așer. Aceștia sunt fiii lui Iacov care i s-au nȃscut în Padan-Aram” (Geneza 35:22-26).

Bilha și Zilpa sunt deocamdată definite roabe față de mame, dar ȋiitoare față de Iacov. Ȋnsă băieȋii sunt cu toȋi fii lui Iacov. Această situaȋie a produs clase diferite ȋntre fiii lui Iacov. Pe de o parte, fiii lui Lea, care erau mai mulȋi față de Iosef, singurul fiu al lui Rahel, căruia i s-a adȃugat mai târziu și mititelul de Biniamin. Pe de altă parte, fiii roabelor. Această situaȋie problematică la ȋnceputul pericopei Vayeșev: „Aceasta este istoria (urmașilor) lui Iacov. (Pe când) Iosef era de șaptesprezece ani, păstorea turmele ȋmpreună cu fraȋii săi și el se joacă/distrează ȋmpreună cu fiii lui Bilha și cu fiii lui Zilpa, soȋiile tatălui său. Iosef aducea tatălui lor zvonuri rele despre ei” (Geneza 37:2).

Iacov a ȋnȋeles probabil că este imposibil să construiască ȋn acest fel poporul Israelului, ȋn timp ce fiii lui, adică triburile, fiecare aparȋine unei alte clase sociale. Din această cauză, de acum ȋncolo se schimbă de tot atitudinea față de Bilha și Zilpa. Numai există etichete sau grade inferioare. Este clar că Iosef nu hoinărește cu fiii lui Lea, dar pe de altă parte Bilha și Zilpa se numesc soȋiile tatălui lui, egale din toate punctele de vedere.

Se pare că și fiii lui Iacov au perceput acest lucru. Doar când ei stau ȋn faȋa lui Iosef, ei ȋi spun „Noi toȋi suntem fiii unui singur bărbat; noi suntem (oameni) cinstiȋi, robii tăi nu sunt iscoade” (Geneza 42:11). Ca dovadă Rași care ne spune clar că spiritul divin este cel care i-a călȃuzit pe fraȋi ca să-l ȋncludă ȋn vorbele lor și pe Iosef care stătea acolo cu ei.

Ȋncă o dovadă la necesitatea absolută a egalității ȋntre triburi o găsim tot ȋn pericopa noastră, la sfȃrșit, ȋn lista genealogică a fiilor lui Iacov care au coborȃt ȋn Egipt. Cele două sunt prezentate exact ca și Lea „aceștia sunt fii lui Zilpa ...” (Geneza 46:18) și la fel și „aceștia sunt fiii lui Bilha” (Geneza 46:25). Numai despre Rahel se spune „soȋia lui Iacov” (Geneza 46:19). Dar este clar că Rahel nu era ȋntr-o poziȋie diferită de Lea, prima soȋie a lui Iacov. Cea mai bună dovadă este că Lea este cea care este ȋnmormȃntată lȃngă el ȋn Mearat HaMachpela. HaRașar Hirș, marele ȋnȋelept din Germania sec. 19, comentează că Rahel este numită „soȋia lui Iacov” fiindcă ea era femeia pe care el o iubea cel mai mult și singura soȋie pe care el a vrut-o și a ales-o pentru el. [Ȋn ciuda acestui fapt, Lea, Zilpa și Bilha sunt soȋii ȋn statut egal cu Rahel. Numai așa, prin egalitate poate fi construit poporul evreu.](#)

Acest statut de egalitate ȋntre triburi se dovedește și din lista jertfelor președinȋilor din cartea Numeri (pericopa Naso) pe care le citim ȋn zilele de Hanuca. Ȋn fiecare zi noi citim o jertfă a unuia din cei 12 președinȋi a celor 12 triburi. Toraua prelungește și detailează fiecare trib aparte, cu toate că ele sunt complet identice. Majoritatea ȋnȋelepȋilor vȃd ȋn repetarea acestor amȃnunte o evidenȋiere că toate triburile sunt pe un statut egal.

Pericopa VaYișlah - Coapsa de nașe (ȋncheietura coapsei) [anul 5780]

În pericopa noastră apare lupta între Iacov și un anumit om și după această luptă scrie: „Și a rămas Iacov singur și s-a luptat un om cu el până au mijit zorile. Și a văzut că nu-l poate birui și l-a atins la încheietura coapsei și s-a scrântit încheietura coapsei lui Iacov în lupta cu el” (Geneza 32:24-25).

Firește, apare întrebarea, cine era omul acesta? Și răspunsul îl găsim chiar în Tanach, la profetul Hosea, capitolul 12, versetul 4: „Și s-a luptat cu îngerul și l-a biruit a plâns și s-a rugat de el”. În continuare, se povestește ce s-a întâmplat dimineața în confruntarea dintre Iacov și „omul-înger”: „Și i-a răsărit soarele când a trecut de Penuel și el șchiopăta de o coapsă. De aceea nu vor mânca fiii lui Israel nervul de la încheietura coapsei până în ziua de azi căci a atins încheietura coapsei lui Iacov la nervul sciatic” (Geneza 32:31-32).

Deși s-a consumat cu rapiditate, întâmplarea a avut efecte deosebit de importante: din cauză că îngerul s-a atins de piciorul lui Iacov și el a șchiopătat, evreii nu au voie să mănânce coapsa de nașe până astăzi *ghid hanașe* הנשה גיד . Se găsesc cu mult mai multe amănunte în cartea Zohar, care este un comentariu la Tora și a celor cinci Meghilot (suluri) într-un spirit cabalistic. Între altele se afirmă acolo că această poruncă (singura din pericopa noastră), a interdicției consumului, este atât de severă că nici de dat la câini nu e voie, adică în concluzie: nu se dă la nimeni, ci se aruncă. După aceea urmează o descriere cabalistică a întâmplării: cum l-a prins îngerul de coapsa aceasta, care este sursa „pornirilor rele” (*Yețer HaRa* יצר הרע).

După aceea este o lungă descriere a mușchilor și consemnarea egalității numărului lor cu numărul zilelor anului (365). Așa cum din cele 365 de zile a anului, care după Talmud (tractatul Macot 23:b) sunt cele 365 de *mițvot lo taase* מצוות לא תעשה (porunci să nu faci), față de 248 de *mițvot ase* מצוות עשה (porunci să faci) care corespund cu numărul organelor după Mișna (tractatul Ohalot, cap. 1) și în total *Tariag mițvot* (613) תרי"ג מצוות, și o explicație cabalistică a literelor din verset, concluzia este că cea mai aspră interdicție, *mițva lo taase*, din tot anul este a mânca de Tiș'a BeAv care este zi de post sever תשעה באב. Tot așa din cei 365 de mușchi ai corpului nostru echivalenți la cele 365 de interdicții, cea mai aspră interdicție se referă la a mânca coapsa de nașe. De aici avem și dictonul care a intrat în rugăciunea Al Het (despre păcate) a unor evrei sefaradim, *ramah eivarim veșasa ghidim* רמ"ח איברים ושס"ה גידים care este și un idiom în ebraică modernă introdus de câțiva scriitori celebri la începutul secolului 20 și înseamnă „cu toată puterea, cu toată voința”.

Accepția cuvântului *ghid*, mușchi

Este vorba despre un mușchi lung și gros de-a lungul coapsei. Însă sunt mulți comentatori care îl identifică cu organul sexual de bărbat. În Tosfot Șalem 3:230 (comentariu la Talmud din Evul Mediu, Franța) scrie că *ghidul* este împrăștiat în coapsă și este sursa spermei și din cauza asta îngerul l-a lovit acolo ca să nu aibă copii. Și în interpretarea din Zohar de mai sus înțelegem aceeași idee.

Coapsa este amintită și la jurământul robului lui Avraham înainte de a ieși la misiunea lui de a aduce o soție lui

Isaac „Puneți te rog mâna sub coapsa mea și te voi face să juri ...” (Geneza 24:2-3) și la fel când Iacov la pus pe Iosef să jure că-l va înmormânta pe pământul Israelului „...te rog pune-ți mâna sub coapsa mea și arată-mi bunătate și adevăr ...” (Geneza 47:29). În ambele cazuri este vorba despre intenția autorului de a se îngriji de sămânța lor. Aceasta are legătură și cu idiomul ebraic יוצאי ירכו *ioṭʿei iărecho* (Geneza 46:26 și în alte părți) care înseamnă „care ai ieșit din coapsele lui”, adică urmașii lui.

Se mai pun și alte întrebări de care noi nu ne vom ocupa de data aceasta. De exemplu dacă această mițva a fost dată aici sau a fost dată de Moise și aici apare numai cauza la ea. Și esența acestei interdicții care este foarte diferită de celelalte interdicții de cașrut, fiind numai pe un organ al animalului și nu pe întregul animal, este comentat mult.

Noi vom încheia cu Yaakov Avinu care mai primește ca semn de binecuvântare pentru a fi fost față în față Domnul încă un nume, Israel, nume care ne va însoți toată istoria și care este și numele poporului și statului nostru, ale evreilor.

Pericopa Yitro - Țipora - soția lui Moise [anul 5780]

Despre viața personală a celui mai mare conducător al poporului evreu, Moșe Rabenu, noi știm foarte puțin. Nu știm aproape nimic despre părinții lui, despre soția lui, despre copiii lui. Despre nașterea lui știm foarte puțin, însă despre salvarea lui din leor (Nil) de fiica Faraonului în colaborare cu sora lui, Miriam, avem detalii precise. Nici despre copilăria lui nu știm prea multe. Noi aflăm numai că el nu putea supraviețui în Egipt fiind un om al dreptății care împrăștie lumină în jurul lui, în Egiptul aflat în întunericul ereziei, exploatarei și a nedreptății. El a trebuit să fugă „Dar Moise a fugit de la fața lui Faraon și s-a așezat în ținutul Midianului. Și s-a așezat lângă fântână” (Exod 2:15). Moise nu este primul care își întâlnește viitoarea soție lângă fântână. Așa a fost la Ițhak prin robul lui Avraham care a întâlnit-o pe Rebeca și așa a fost la Iacov care a întâlnit-o pe Rahel.

De data aceasta Moșe o întâlnește pe Țipora cu cele șase surori ale ei. El le salvează din mâinile celorlalți păstori.

Noi aflăm după aceea că tatăl lor, Reuel sau Hovav sau Yitro, preot al Midianului, un om foarte important „Și el i-a dat-o lui Moise pe Țipora, fiica sa. Ea a născut un fiu și el i-a pus numele Gherșom” (Exod 2:21-22). Mult mai târziu, în pericopa Yitro aflăm că mai avea un fiu, Eliezer. Noi nu știm dacă el a cerut-o, dacă ea a fost întrebată dacă-l vrea, nimic. Noi aflăm doar că tatăl a dat-o lui Moise. Noi știm că asta era obiceiul atunci. Așa a fost și cu Betuel, tatăl Rivkăi, și așa a fost și cu Lavan, tatăl lui Lea și Rahel. Un lucru este clar – pentru Țipora aceasta a fost o căsătorie foarte avantajoasă. Ea nu trebuia să părăsească casa natală și să se acomodeze la familia băiatului. Asta până când Moșe a venit la tatăl ei cu vestea: „Voi pleca și mă voi întoarce la frații mei care sunt în Egipt” (Exod 4:18). După ce a primit acordul socrului „Atunci Moșe și-a luat femeia și fiii și i-a suit pe măgar și s-a întors în pământul Egiptului” (Exod 4:20). Nu știm dacă el a întrebat-o, dacă ea a fost de acord sau nu. Înțelepții și comentatorii se întreabă de ce a luat-o cu el. O fi fost din dragoste pură sau avea și interes? Marele înțelept Ramban (Nahmanides, Spania sec.13) ne învață că nu putea să nu-și aducă familia ca să dea vestea salvării. Nu poți da o asemenea veste dacă tu și cu familia ta nu te afli în aceeași robie ca semenii tăi.

Noi nu am auzit despre ea în continuare nimic despre drumul greu pe care ea l-a făcut cu cei doi băieți mici. Auzim de ea când îngerul vrea să-l omoare pe Moise. Mulți dintre înțelepți spun că Moise a fost atât de preocupat de problema de a salva poporul evreu încât a uitat de propria lui familie și a uitat să-i facă Brit Mila fiului său. De exemplu, Zoharul 93:2, comentariu cabalistic la Tora, spune „I-a spus (lui Moșe) Hakadoș Baruch Hu: tu mergi să-i scoți pe evrei din Egipt și să învingi așa un rege puternic pe când tu ți-ai uitat legământul ca să-l circumcizi pe fiul tău? Imediat a vrut să-l omoare”.

O poveste destul de obscură în care Țipora este personajul principal. Fără să ezite o clipă ea a ripostat: „Țipora a luat un cremene, a tăiat prepuțul fiului său, l-a atins de picioarele lui și a spus, tu ești pentru mine „mire de sânge” (Exod 4:25). Aceasta este comportarea ei de a sălta în mijlocul poporului evreu care se caracterizează prin circumcizie, Brit Mila. Ea se identifică cu poporul evreu prin sângele circumcizie „mire de sânge”, la fel cum s-au identificat evreii în Egipt prin unsul ușorii și pragului ușii cu sânge. Acesta a fost punctul de intrare a ei în legământul de sânge cu Moșe și cu poporul lui. De aici ea va fi o rază de lumină în bezna Egiptului, la fel ca celelalte femei, moașele, Bat Par'o și bineînțeles uriașa lumină care ne vine de la Moise.

Totul ar fi fost bine dacă după acest eveniment eroic din partea ei ea nu a fi dispărut. În Egipt nu mai auzim de ea. În locul ei apare Aharon. Unii comentatori, cum este Avraham Even Ezra susțin că ea a ajuns în Egipt, însă după o perioadă de timp i-a fost dor de familia ei și s-a întors în Midian. Însă majoritatea comentatorilor susțin că ea nu a ajuns deloc în Egipt. În midrașul Mechilta de Rabi Yișmael citim: „În acel moment i s-a spus lui Aharon: du-te în întâmpinarea lui Moise, îmbrățișează-l și sărută-l. El i-a spus lui Moise: unde ai fost toți acești ani? În Midian. Aharon l-a întrebat: Cei cu acești copii și aceste femei care sunt cu tine? Moise i-a răspuns: ei sunt soția și fiii mei. Iar l-a întrebat: Și unde mergeți voi? Moșe: În Egipt. Aaron i-a spus: Pe primii care au pierit ne-am întristat și acum ne vom întrista și pe aceștia care vor pieri! Tu, Țipora, du-te înapoi în casa tatălui tău. În aceeași clipă și-a luat fiii și s-a întors la casa ei”. Aharon, care după definirea tanaimilor „lubea pacea și urmarea pacea” nu a vrut să-i pună familia fratelui său în pericol. Aharon vede în primul rând misiunea atât de periculoasă de a intra la faraon și de a-l sfida și din cauza aceasta inițiază această expediție-alungare. Primul capitol în care Țipora încearcă a se atașa de familia soțului ei, a suferit un eșec. Moise merge înainte luminând drumul poporului evreu și în același timp lăsându-i pe egipteni în negură. Iar Țipora dispare în casa ei părintească pentru câțiva ani.

Următoarea apariție a Țiporei se petrece după ruperea mării și înainte de darea Torei: „Și Yitro, socrul lui Moise, a luat-o pe Țipora, soția lui Moise, după expediția (părăsirea/divorțarea?) ei” (Exod 18:2). Ea a apucat să rateze toată faza de consolidare a poporului evreu – trecerea mării și războiul cu Amalek. Acuma, după ce tatăl ei a adus-o înapoi, ea vrea să se alăture din nou poporului evreu prin participare pasivă și silențioasă la acel eveniment unic de pe muntele Sinai, la care noi credem că au participat toate generațiile. Chiar dacă tatăl ei a adus-o înapoi la fostul ei soț și el a luat-o din nou, asta nu a fost pentru mult timp. Probabil până când el și-a întins cortul în afara taberei. De atunci el a rămas devotat singurei lui misiuni: salvarea *gheula* גאולה Israelului.

O mai întâlnim pe Țipora o singură dată în mod surprinzător în Numeri 12:1: „Și Miriam și Aharon au vorbit despre Moise din cauza femeii cușită pe care o luase, pentru că își luase o femeie cușită”. Hazal (înțelepții) sunt convinși că acest eveniment s-a petrecut după Muntele Sinai când Moise s-a despărțit de ea. În Midraș Tanchuma de

exemplu ne este povestit cum Țipora i-a dezvăluit lui Miriam faptul că bărbatul ei a părăsit-o. Acolo scrie că atunci ea a mers la fratele ei și au vorbit de ceea ce apare în versetul nostru.

Se pune întrebarea ce înseamnă „cușit”? După părerea înțelepților, cușit înseamnă specială, diferită. Poate să fie diferit la apariție, diferit la culoare sau diferit la caracter. Acest cuvânt la masculin îl vedem în Ieremia 13:23 sau Amos 9:7. Întrebarea care se pune este în ce a fost ea diferită, specială?

1. **În primul rând în faptele ei.** „Diferit în fapte” în midraș înseamnă că este o persoană care se comportă conform legii și dreptății. Este un om care face mai mult decât i se cere. Așa o persoană se numește *hasid* חסיד, adică credincios, milos, iar o femeie *hasida*. În midrașul Yalkut Șim'oni (Iosua 1) este o listă de *ghioret* (convertită) גיורת care sunt *hasida*: Hagar, Asnat, Țipora, Șifra, Pua, Bat Par'o, Rahav, Rut și Yael. Ele sunt considerate ca fiind mai presus de *țadika* צדיקה.
2. **Era diferită în frumusețe.** Acesta apare în multe midrașim. Așa spune în Yalkut Șim'oni Rabi Yose că ea a fost frumoasă atât când era tânără cât și când era bătrână. Iar Midraș Tehilim 7 spune: „Sunt femei frumoase în fața lumii, dar nu în fața soțului. Și sunt femei frumoase în fața soțului, dar nu în fața lumii. Țipora era frumoasă și în fața soțului și în fața lumii”. Un alt midraș spune că sunt femei frumoase care se iau după frumusețea lor, adică se folosesc de frumusețe ca să facă fapte necurate. Nu așa era Țipora. Ea era dreaptă și bună și în frumusețea ei și în faptele ei. Iar la sfârșit întreabă midrașul de unde știm noi că pentru asta a ales-o Moise, căci Yitro avea 7 fete și el a ales-o pe ea. Și midrașul ne spune că tocmai din zisele lui Miriam noi înțelegem asta „pentru că își luase o femeie cușită”, adică a luat-o pentru că era cușită, adică diferită de celelalte și la culoare și la bunătate și adevăr, excepțională față de celelalte femei.

Ea era femeia adecvată marelui conducător, legist, profet, care luminează poporul evreu în toate generațiile – Moșe Rabenu, soțul ei.

Roș HaȘana - Anul nou evreiesc ראש השנה [anul 5780]

Roș HaȘana cade în primele două zile ale lunii Tișrei, care este prima lună a calendarului evreiesc actual, fiind echivalentă cu luna Septembrie și, câteodată, cu o parte din luna Octombrie. În tradiția evreiască, după cum apare în Mișna, tractatul Roș Hașana, sunt patru ani noi în perioade diferite a anului, unul pentru ani, unul pentru plante, unul pentru regi și sărbători și unul pentru animale și donații. Sărbătoarea ține două zile, care sunt zile de judecare a omului și în care i se scrie destinul pentru anul care vine. Semnătura pe această decizie se va pune de Yom Kipur, adică după zece zile, în care are timp să revină de pe drumul greșit pe care merge, să se pocăiască prin rugăciuni și cereri de iertare. Din cauza asta aceste zile sunt așa de importante și se spun în ele rugăciuni de

iertare care se numesc *"Selihot"* סליחות și care încep încă înainte de Roș HaȘana. În tradiția evreiască prima zi este și ziua încoronării Lui Hakadoș Baruch Hu ca Regele omenirii. În afară de asta este și Anul Nou, adică prima zi a anului. Cea mai importantă mițva a sărbătorii este audiția suflatului în Șofar (despre șofar în termeni). După regulile calendarului evreiesc, prima zi de Roș HaȘana nu poate cădea duminică, miercuri sau vineri, după regula care se numește *"La Adu roș"* לא אדוראש.

Numele sărbătorii

În Tanach se numește *"Iom Trua"* יום תרועה (Deuteronom 29:1), adică zi de sunet de șofar și *"zichron trua"* זכרון תרועה (Levitic 23:24), adică amintire de sunet de șofar. Numele de Roș HaȘana nu apare deloc în Tora, ci mult mai târziu, în cărțile înțelepților Hazal. În rugăciunile de Roș HaȘana sărbătoarea se numește *"Iom HaZichron"*, adică ziua de reamintire, de aducere în memorie. Mai sunt și alte nume ca *"Iom HaDin"*, ziua judecării, care este și numele de Roș HaȘana și de Iom Kipur. Aceste două zile și cele zece zile dintre ele se mai numesc *"Yamim Noraim"*, adică zile decizive, de judecată. Încă un nume este *"Kese"* כסה, care înseamnă lună, și era denumirea de Roș Hodeș, pentru ca mai târziu să rămână numai unul dintre numele acestei sărbători, care este Roș Hodeș, prima zi a lunii Tișrei.

Sursa acestei sărbători o găsim în Tora

"Domnul a vorbit lui Moise și a zis: Vorbește tuturor Bnei Israel și spune-le: În luna a șaptea, în cea dintâi zi a lunii, veți avea o zi de Șabat (odihnă), de reamintire de sunet (de șofar), o adunare (sau chemare) sfântă. Nu veți face nici o muncă și veți aduce jertfe Domnului." (Levitic 23:23-25).

"În luna a șaptea, în cea dintâi zi a lunii, veți avea o adunare (sau o chemare) sfântă, o zi de sunet de șofar. Să aduceți, pentru ardere, ofrande cu un miros plăcut." (Numeri 29:3).

Este interesant că, din cele cinci sărbători descrise în pericopa Pinhas (Numeri 29), în patru din ele repetăm în rugăciunea de Șmone Esre pe care o spunem de acea sărbătoare, exact numele scris în Tora și numai de Roș HaȘana numele este diferit. Singura mițva care apare în Tora este *"sunatul de șofar"*. Dar noi știm din rugăciune că Roș HaȘana, la fel ca și Iom Kipur, este o zi de iertare, rugăciune, pocăință, ispășire. După tradiție, Roș HaȘana este prima zi din cele zece zile de căință *"Teșuva"* תשובה. Este o perioadă de căință și iertare și rugăciunile de Roș HaȘana includ conținutul acestei zile.

Toate schimbările și adaptările acestea au fost făcute de Hazal, care, în primul rând a lungit sărbătoarea de la o zi, după cum este scris în Tora, la două zile, în toată lumea, inclusiv Israel. Spre deosebire de toate sărbătorile care în Israel țin o zi și în Diaspora două zile, Roș HaȘana este singura care ține două zile peste tot. Asta s-a întâmplat după trecerea la un calendar fix unic. Până atunci, fiecare așezare stabilea luna după observare. În momentul în care s-a trecut la calendarul fix, era nevoie să se asigure că toți știu când este Roș HaȘana, așa că, au stabilit două zile și în Ereț Israel.

Care sunt caracteristicile sărbătorii ?

- Ziua aceasta se numește încă din Tora *"Iom Tov"* יום טוב, adică **"zi de sărbătoare"**
- De zilele astea **nu se lucrează**. În prima zi este interzis din Tora, iar a doua zi este interzis de la Hazal, *דרבנן*.
- **Ziua încoronării lui HAȘEM** ca unic Dumnezeu al lumii. În onoarea acestui eveniment ne îmbrăcăm în haine de sărbătoare și suflăm în trompete (șofar).
- **Zi de judecată pentru toți oamenii**. După tradiție, Roș HaȘana este o zi în care se hotărăște soarta fiecărui om, după faptele lui din anul care a trecut și în consecință soarta de anul viitor. În Talmud, tractatul Roș HaȘana 16:b scrie: "A spus Rabi Yohanan: trei cărți se deschid de Roș HaȘana, unul pentru răi absoluți, unul pentru buni (Tadik צדיק) absoluți, unul pentru mediocri. Bunii absoluți scriu și se semnează pe loc pentru viață, răii absoluți scriu și se semnează pe loc pentru moarte, iar cei mediocri (din mijloc) rămân și „se clatină” de Roș HaȘana până în Iom Kipur, când cei care au câștigat judecata se înscriu la viață, iar cei care au pierdut se înscriu la moarte."

- **Prima zi a anului.** În Tora anul începe de luna Nisan care este luna primăverii, luna ieșirii evreilor din Egipt. Numai în Mișna și în celelalte cărți a lui Hazal a apărut termenul de Roș HaȘana, adică începutul anului din luna Tișrei.
- **Șofar.** În Tora sărbătoarea este numită după suflarea și auzirea șofarului. Sunt multe explicații despre ce simbolizează suflarea în șofar. Dar să fim atenți, mițva nu este suflatul ci auzitul. Trebuie să fim la sinagogă să auzim. Să nu uităm că se suflă în șofar în fiecare dimineață în luna dinainte de Roș HaȘana, luna Elul, când se spun rugăciunile de Slihot (iertare), în cele zece zile între Roș HaȘana și Iom Kipur și de Iom Kipur.

Tradiții și ritualuri

Fiind vorba despre multe ritualuri vom aminti doar câteva:

- **Se adaugă rugăciuni** speciale celor obișnuite, printre care multe poezii religioase numite Piyutim. Printre cele mai importante rugăciuni se numără Avinu Malchenu מלכנו אבינו și Netane Tokef, נתנה תוקף, acesta fiind rostite numai de așkenazi.
- **Dezlegarea legămintelor** התרת נדרים. În ajun de Roș HaȘana există un ritual de dezlegare de legămintele făcute pe parcursul anului.
- **Taşlich** תשל"ך. În prima zi de sărbătoare (sau în a doua zi, dacă prima cade de Șabat) după masă participanții merg la o sursă de apă, unde se spune o rugăciune ca să fie absolviți de păcate, acestea fiind aruncate în apă.
- Masă festivă în ajun de sărbătoare.

Șabat Hagadol שבת הגדול [anul 5780]

Sabatul acesta care vine și care este șabatul dinainte de Pesah se numește Șabat Hagadol. De obicei de Șabatul acesta rabinul comunității ține *Drașa* (predică) specială, adică cel mai mare din comunitate *hagadol*, predică halachot de Pesah. Așkenazim obișnuiesc să citească părți din *Hagada șel Pesah*, ca să se pregătească pentru noaptea de Seder.

Substantivul Șabat este de obicei substantiv feminin, dar există și unele cazuri în care este masculin. În expresia Șabat Hagadol, Șabat este substantiv masculin și nu feminin.

În rândurile următoare vom explica de ce Șabatul acesta se numește Șabat Hagadol și, întrucât fiecare explicație se leagă de anumite întâmplări istorice semnificative, vom prezenta obiceiuri și ritualuri specifice acestei zile.

La întrebarea cu privire la numele Șabatului pot fi luate în discuție mai multe răspunsuri, dar cel mai obișnuit

răspuns este următorul: în Șabatul acesta, spre deosebire de cele patru Șabaturi cu parșiot speciale, nu se citește o pericopă specială, ci o Haftara specială. Această Haftara este de la sfârșitul cărții profetului Maleahi, care este în fond ultima profeție din cărțile de Profeți și se încheie cu versetul (4:5): „Iată Eu vi-l trimit pe profetul Eliyahu/Ilie înainte de a veni ziua lui Adonai cea mare și înfricoșătoare”. Din cauza că în Șabatul acesta textul care se citește vorbește despre Iom Hagadol (ziua cea mare), Șabatul acesta se numește Șabat Hagadol.

În Haftara se fac multe indicii la Pesahul care se apropie. Prima este despre donații de zeciuială *maaser* מַעֲשֵׂר. Când Bnei Israel, fii lui Israel, aduc donații, ei sunt binecuvântați. Și în Haftara ne spune profetul (Maleahi 3:10):

„Aduceți toată zeciuiala în casa visteriei și va fi hrană în casa mea, puneți-mă la încercare prin aceasta, a zis Adonai al oștirilor, dacă nu vă voi deschide zăgazurile cerurilor și nu voi turna (goli) peste voi binecuvântare fără capăt.”

Noi știm că în ajun de Pesah se fac lichidări de zeciuiele și de aceea este cât se poate de clar că versetul „Aduceți toată zeciuiala în casa visteriei” este o pregătire pentru Pesah.

În afară de aceasta, Sederul este sărbătoarea cea mai legată de familie dintre toate sărbătorile. Tatăl este obligat să îndeplinească mițva *vehigadta levincha* „Și să istoricești fiului tău” (Exod 13:8) וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ. Și Haftara noastră se termină cu rolul lui Eliyahu Hanavi/Profetul Ilie „Și el (Ilie) va întoarce inima părinților către copii și inima copiilor către părinții lor” (Maleahi 4:6) וְהָשִׁיב לִב-אֲבוֹת עַל-בָּנִים, וְלִב בָּנִים עַל-אֲבוֹתָם, verset care este potrivit să-l spunem în ajunul nopții de Seder.

O altă explicație spune că numele vine de la faptul că cel mai mare din comunitate, adică *Hagadol*, dă o drașa (predică) lungă de ziua asta. Este scris că drașaua era atât de lungă, încât se termina la mijlocul zilei, și din cauza aceasta li se părea oamenilor că însuși Șabatul este cel mai mare, Hagadol.

Printre așkenazim mai circulă și o altă explicație. Rași amestecă numele acesta cu Șabatul dinaintea ieșirii din Egipt. Bnei Israel au primit poruncă divină ca, de zece Nisan, să ia un *mielușel* פֶּסַח תָּמִים (mielușel) se *tamim*, și să-l păstreze până în 14 Nisan pentru jertfa de Pesah. Data de 10 Nisan a căzut în anul acela, al ieșirii din Egipt, de Șabat. Egiptenii au încercat să-i lovească pe evrei, dar nu au reușit. În amintirea acestei minuni care s-a soldat cu salvarea evreilor a primit Șabatul despre care vorbim numele de Hagadol. Această versiune, a lui Rași, pe care el o consemnează în Sefer HaPardes care îi este atribuită lui, mai apare și în Tosfot (Completări la Talmud), tractatul Șabat 87:b.

Sunt și comentatori care au explicat proveniența numelui, referindu-se la un obicei pe care îl aveau așkenazim de a se pregăti pentru Seder. Este vorba despre faptul că aceștia, în Șabat, înainte de Seder, citeau Hagada de la cuvintele *avadim hayinu* עֲבָדִים הָייְנוּ „Am fost robi” până la *lechaper al col avonotenu* לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ „Pentru iertarea păcatelor noastre”. Din această cauza Șabatul acesta se numea Șabat Hagada, dar cu anii, numele s-a încurcat și a devenit Șabat Hagadol. Ideea aceasta o găsim la Tosfot la tractatul Pesachim pe care le-a scris Rabia (Rabi Eliezer Ben Yoel Halevi, secolul 12). Dar explicația aceasta credem că nu are o bază solidă.

Enumerarea nu ar fi completă dacă nu i-am aminti și pe cei care susțin că, după Șabatul acesta, vine primul Yom Tov de Pesah, care după tradiția înțelepților se numește și „Șabat să numărați”, după Levitic 23:15 unde scrie „Și să numărați din următoarea zi după Șabat”. Asta spre deosebire de saduchei, care au negat tradiția înțelepților spunând că Șabat acolo se referă la ziua de Șabat însuși, adică la Șabatul care vine după ziua de Pesah, dacă ea cade în timpul săptămânii (ca la creștini). Din cauza aceasta Șabatul înainte de Pesah se numește Hagadol, adică cel mare, fiindcă, după aceea, mai vine un Șabat mai mic, care este un Șabat obișnuit ca oricare alt Șabat.

Toate aceste explicații și multe altele au fost adunate de Șmuel Pinhas Gelbard în cartea lui „Comoara rațiunii obiceiurilor”.

La final să consemnăm că, dacă o tradiție comportă mai multe explicații, iar originea ei nu este întotdeauna clară și foarte exact datată, ceea ce ne rămâne totdeauna este farmecul descrierii sale, trăirea mai mult sau mai puțin intensă a evenimentelor și, de ce nu, bucuria descifrării unor paradoxuri interesante.

Simhat Tora - Sărbătoarea „Bucuria Torei” שמחת תורה [anul 5780]

Simhat Tora este o sărbătoare, *moed* מועד, care se ține imediat de după Sucot, în Israel în a opta zi, adică de 22 Tișrei împreună cu sărbătoarea de Șmini Ațeret, iar în diaspora a doua zi, adică a noua zi de 23 Tișrei. În această zi noi sărbătorim terminarea citirii ciclului anual de pericope și începerea noului ciclu. În ziua aceasta noi citim ultima pericopă din cele 54 Vezot Habracha și începem primul capitol a primei pericope Bereșit.

Originea sărbătorii este foarte controversată. În orice caz ea nu apare deloc nici în Tora, nici în restul de Tanach, nici în Talmud. Sărbătoarea este amintită pentru prima oară într-unul din cele mai vechi Sidururi (carte de rugăciune) a lui Rav Amram Gaon din secolul al nouălea. Încă sărbătoarea avea tot felul de nume până în secolul 11 când în Spania întâlnim pentru prima oară numele de Simhat Tora pentru această sărbătoare. Originea sărbătorii este aproape sigur în Bavel (Babilon) unde ciclul de citire a Torei era de un an. În Israel ciclul era de trei ani. De acolo din Bavel s-a răspândit în toată lumea. Însă bucuria și veselia pe care le purtăm când terminăm de citit din Tora sau terminăm de învățat o carte apare deja în midraș. Midraș Șir Hașirim Raba 1:9 explică versetul 15 din 1Regicap. 3 „Și Solomon s-a trezit și iată a fost un vis. Și a venit la Ierusalim și a stat în fața Aron Brit Adonai (chivotul legământului) Domnului și a adus ardere-de-tot și jertfe de pace și a făcut un ospăț tuturor slujitorilor săi” în felul următor: „Rabi El'azar a spus: de aici (învățăm) că facem un ospăț la terminarea Torei”. Astăzi cea mai mare parte a veseliei și sărbătorii este dansul cu cărțile (sulurile) de Tora în brațe. În afară de asta se organizează și mese festive.

Citirea din Tora

Se citește din Tora ultima pericopă cu care se termină cartea de Tora și anume Vezot Hatora. Aceasta este singura sărbătoare în care se citește o pericopă și este singura pericopă care se citește de o sărbătoare care, și ea este singura în care sunt chemați 7 „olim” care citesc. Adevărul este că toată obștia este chemată la Tora chiar și copii într-un singur grup. Ultimul care este chemat să încheie citirea Torei în anul respectiv se numește *Hatan Tora* חתן תורה (mirele Torei), aceasta fiind o cinste deosebită. Imediat după aceea, fără nici o întrerupere este chemat încă un „ole” care se numește *Hatan Bereșit* חתן בראשית (mirele de Bereșit/Geneza) care citește prima parte a primei pericope, Bereșit, încă o cinste deosebită. Asta ne arată continuitatea vieții și neoprirea ciclurilor de citire și învățătură nici măcar pentru o clipă.

Hakafot הקפות (Circuituri)

Apogeul sărbătorii este momentul în care sunt scoase toate cărțile de Tora din dulap și sunt duse pe brațe în circuite în jurul podiumului (bima). Se fac 7 circuite cântând și dansând când la fiecare circuit sulurile trec de al un participant la altul. Acest ritual este destul de nou datând probabil din secolul 15. Acest ritual se face în seara de sărbătoare spre sfârșitul rugăciunii de Arvit și dimineața la Șaharit înainte sau după citirea din Tora. Unul dintre participanți merge înainte și citește rugăciuni și piyutim (cântece religioase) și după fiecare circuit se cântă și se dansează.

În Israel la ieșirea din sărbătoare (exact când ea începe în diaspora) se organizează *Hakafot Șniyot* הקפות שניות (Circuite secundare) și se dansează cu suluri și în afara sinagogilor, pe străzi.

Este frumos că terminăm sărbătorile de toamnă și zilele de căință și iertare cu atâta veselie și bucurie și la fel terminăm citirea cărții de Tora și reînceperea ei cu și mai multă veselie.

והיית אך שמח *vehayita ach sameah* Vei fii numai vesel

חג שמח *Hag Sameah*

Sucot - Sărbătoarea Colibelor חג סוכות [anul 5780]

Sucot este o sărbătoare din Tora care ține șapte zile de la 15 Tișrei până la 21 Tișrei. Prima zi este *lom Tov* יום טוב, adică sărbătoare în care nu se lucrează, iar apoi vin șase zile de *Hol Hamoed* חול המועד, adică sărbătoare în care se lucrează. Sărbătoarea aceasta are un număr relativ mare de mițvot și ritualuri pe care le vom descrie în continuare. Sucot este a treia și ultima sărbătoare din cele trei „șloșa regalim” שלושה רגלים, în care evreii veneau la Ierusalim la Templu cât timp acesta a existat. La sfârșitul sărbătorii de Sucot, pe data de 22 Tișrei mai este o sărbătoare numită Șmini Ațeret în care nu se mai impun mițvoturile speciale de Sucot. Ultima sărbătoare în seria sărbătorilor de toamnă este Simhat Tora, care în Israel se sărbătorește în aceeași zi cu Șmini Ațeret, iar în diaspora a doua zi, de 23 Tișrei.

În Tora, numele sărbătorii este Hag HaSucot care de multe ori în cărțile de Profeți și Scrieri și în Talmud și midraș este numai HeHag החג. În Tora mai există și numele de Hag HaAsif האסף, care înseamnă „Sărbătoarea Culesului Roadelor”. Acest nume vine de la aspectul agricol al acestei sărbători care cade fix în perioada în care se termină culesul roadelor din sezonul ploios al anului trecut, se termină tescuirea strugurilor și depozitarea vinului. Cuvântul roade nu se referă probabil la recolte de cereale care după cum știm se adunau la începutul verii, ci la adunarea fructelor de vară, mai ales struguri și smochine și poate și adunarea paielor din ogor. În Talmud Ierușalmi, tractatul Maaser Șeni 67:1 scrie că de Sucot se aduceau la Templu smochine și struguri care au fost culese de curând.

Sursele sărbătorii

Sărbătoarea de Sucot în Tanach are două caracteristici: Una agricolă în care se sărbătorește sezonul de cules al roadelor pe de o parte, iar pe altă parte este una din cele trei „șloşa regalim” care de data aceasta comemorează așezarea evreilor în deșert în colibe. Data sărbătorii s-a stabilit la mijlocul lunii Tișrei (a Șaptea lună a anului în Tora) fiindcă aceasta este sfârșitul anului agricol *šet hašana*. צאת השנה. Aceste două caracteristici sunt descrise în cartea Levitic 23:39-43:

„Dar în ziua a cincisprezecea a lunii a șaptea, când veți strânge roadele pământului, veți sărbători sărbătoarea Domnului șapte zile. În ziua întâi (va fi) Șabaton (nu se va lucra) și în a opta zi (va fi) Șabaton și vă veți lua în prima zi rod din pomi de *hadar* עץ הדור (chitră după interpretarea înțelepților), ramuri de palmieri și crengi de copaci stufoși și sălcii de pârâu și vă veți bucura înaintea lui Dumnezeu șapte zile și veți ține sărbătoarea ca sărbătoare pentru Domnul Dumnezeul șapte zile pe an; este o lege veșnică pentru toate generațiile voastre, o veți ține în luna a șaptea. În colibe veți locui șapte zile, toți cei născuți în Israel (cetățeni) vor sta în colibe pentru ca generațiile voastre (în viitor) să știe că în colibe am așezat pe Bnei (fiii) lui Israel când i-am scos din Egipt. Eu sunt Dumnezeul vostru”.

Mițvot-urile (regulile) sărbătorii

Aceste reguli apar în Tora în pasajul de sus din Levitic 23, în care sunt amintite cele patru plante și șederea în suca și în cartea Numeri 29 unde sunt amintite jertfele de Musaf (de după amiază) ale sărbătorii și în cartea Deuteronom 16. Toate regulile sunt detaliate în Mișna și Talmud în tractatul Suca dedicată special acestei sărbători.

- **Mițva de abținere de la muncă.**

Prima zi de Sucot este lom Tov în care este interzis de a munci în afară de gătit pentru sărbătoare.

- **Ședere în suca סוכה.**

În perioada sărbătorii de Suca o mițva este șederea în suca și folosirea ei pentru toate activitățile zilnice ale casei. În perioada aceasta de șapte zile avem mițva să mâncăm, să bem și să dormim în suca și alte activități domestice să le facem în suca.

Suca este o locuință provizorie care nu este în nici un caz permanentă. Despre suca vom scrie separat. În orice caz ea trebuie împodobită cu cele mai frumoase ornamente. „Isteții” încep construcția colibei imediat la ieșirea din lom Kipur.

- **Cele patru plante (specii) ארבעת המינים.**

De sărbătoarea Sucot avem o mițva de a ține în mână cele patru plante: etrog (chitră) אתרוג, lulav (ramuri de palmier) לולב, hadas (mirt) הדס și arava (salcie) ערבה. După cum am văzut mai sus în Levitic 23:39-43, chitra și mirtul apar în Tora într-un mod obscur, neclar și numai din Talmud și midraș ni se clarifică despre ce este vorba. În midraș VaYikra Raba 30:12 ni se explică că aceste plante simbolizează diferite caractere ale speței umane: gustul simbolizează Tora, iar mirosul simbolizează fapte bune. Chitra care are și gust și miros simbolizează un om care are și Tora și fapte bune. Salcia care nu are nici gust și nici miros simbolizează un om care nu are nici Tora nici fapte bune. Mirtul care are miros dar nu are gust reprezintă pe cei care fac fapte bune dar nu au Tora, iar palmierul cu fructele lui, adică curmalele, au gust dar nu au miros reprezintă pe cei care au Tora dar nu au fapte bune. Mai sunt și alte multe midrașim în care aceste plante sunt explicate altfel.

- **Mițvot care erau pe vremea Templului.**

Hakhel (adunare) הקהל. La sfârșitul cărții Deuteronom cap.31 versete 9-13, Moise scrie cartea de Tora, o dă bătrânilor și le poruncește să adune pe toată lumea și să le citească cartea. Astăzi în Israel se ține o adunare simbolică asemănătoare de Sucot.

Nisuch Mayim (stropirea cu apă) ניסוך המים. Acest ritual se ținea de Sucot în fiecare dimineață în Templu și a fost o

sursă de divergență între farisei și saducheii. În Tora nu este descris, dar din Talmud știm că se aducea apă de la Izvorul Șiloah la Templu și se stropea o parte din altar cu ea.

Miṭvat Arava מִצֵּוֶת עֲרֵבָה. În Templu se învârtteau în jurul altarului de ars-de-tot cu sălcii în mână și spuneau rugăciuni de Hoșaanot, care se spun în fiecare zi în perioada de Sucot. Astăzi a mai rămas lovirea pământului cu sălcii de ultima zi, Hoșaana Raba הושענא רבה.

Jertfele de Musaf קָרְבַּן מוֹסֵף care se făceau în fiecare zi în Templu.

Ritualuri și obicei

- **Ușpezin (oaspeți în aramaică)** אוּשְׁפִּיזִין. Un obicei cabalistic este invitația unor oaspeți imaginari în suca, după următoarea ordine: Avraham, Isaak, Iaakov, Moise, Aharon, Iosef și David.
- **Simhat bet Hașoeva (veselia extragerii apei)** שמחת בית השואבה. În Templu, pentru ritualul de stropire era nevoie să se extragă apa din izvor. Aceasta se sărbătorea cu o veselie de neînchipt.
- **Hoșaanot și Hoșaana Raba** הושענות - הושענא רבה pe care le-am amintit deja.
- **Citirea sulului Kohelet (Eclesiastul)** קהלת. Așkenazim citesc sulul de Șabat Hol HaMoed. Dacă prima zi de Sucot cade de Șabat (și nu mai avem un Șabat la mijloc) se citește de Simhat Tora.

Mai este mult de scris și despre obiceiuri și despre evenimente istorice din Tanach și Talmud care au legătură cu sărbătoarea de Sucot. Vom scrie cu altă ocazie.

Este bine să încheiem amintindu-ne că aceasta este sărbătoarea în care avem miṭvot-ul să fim tot timpul veseli „să ai bucurie deplină”.

Hag Sameah (Sărbătoare veselă) חג שמחה

Tikun Iel Șavuot – Învățătura (repararea) nopții de Șavuot תִּיקּוּן לַיִל שְׁבוּעוֹת [anul 5780]

Pe data de șase a lunii Sivan poporul Israel pe tot globul sărbătorește ca în fiecare an de mai mult de 3,000 de ani frumoasa sărbătoare de Șavuot, care în Israel simbolizează începutul verii.

Această sărbătoare este una din cele trei sărbători de pelerinaj obligatoriu la Ierusalim, la Templu împreună cu Pesah și Sucot. Însă această sărbătoare este singura care nu are o dată stabilită, ci depinde de numărătoarea de Omer care începe a doua zi de Pesah, adică depinde de data sărbătorii de Pesah. Aceasta este și sărbătoarea care

are cele mai multe nume din toate sărbătorile. Pe toate le găsiți pe articolul de pe situl acesta <https://www.evrei.ro/savuot-%d7%a9%d7%91%d7%95%d7%a2%d7%95%d7%aa-5779/> și articolul <https://www.evrei.ro/sefirat-numaratoarea-haomer-si-data-sarbatorii-de-savuot-partea-intai/>

Poate cel mai cunoscut și răspândit nume este „Zman Matan Tora” זמן מתן תורה, ziua sau data donării Toraei. Printre alte semnificații, aceasta este ziua în care poporul evreu a primit Toraua pe muntele Sinai. Bineînțeles se pune întrebarea de ce se numește Matan Tora, darea Toraei, și nu primirea Toraei. Aici sunt ca de obicei diferite interpretări. *Hasidimii* spun, că în acel an Hakadoș Baruch Hu a dat Toraua, dar noi îl primim în fiecare an din nou. O altă interpretare se află în Talmud și midraș. Acolo ne este povestit că Hakadoș Baruch Hu i-a poruncit lui Moșe ca în ultimele două zile de numărătoare poporul să se pregătească la donarea Toraei și să se purifice. Așadar Toraua va fi dată în a cincizecea zi de numărătoare, care în acel an a căzut Vineri. Noi știm doar că primul Pesah a fost Joi, ziua ieșirii din Egipt. Însă Moșe a crezut că ar fi bine ca poporul să se pregătească trei zile și a mai adăugat o zi. Așa că poporul evreu a primit Toraua de Șabat, a doua zi după ce a fost dată.

Una dintre cele mai vechi obiceiuri legate de această sărbătoare este „Tikun lel Șavuot”, învățare toată noaptea de Șavuot din Tora și alte scrieri. Aceasta nu este o obligație, dar foarte mulți o fac. Cartea „Zohar” ne explică printr-o pildă de ce este nevoie să „reparăm” noaptea de sărbătoare. Ni se povestește că *hasidim harișonim* (evrei care după Mișna și Sefer lețira se rugau cu spirit sporit) nu dormeau toată noaptea și învățau Tora. Când s-au întâlnit prietenii la Rabi Șim'on (Bar lochai) el le-a spus, haide să reparăm bijuteriile miresei ca mâine să apară în fața regelui așa cum se cuvine. Când regele va întreba cine i-a reparat bijuteriile să spună că singurii care știu să facă asta sunt prietenii. Și stăteau toți prietenii împreună cu Rabi Șim'on să învețe din Tora. Rabi Șim'on le spunea: prieteni, să știți că mâine mireasa nu va veni singură, ci cu voi toți fiindcă toți cei care se ocupă cu repararea miresei vor fi scriși în cartea memoriei și Hakadoș Baruch Hu îi va binecuvânta cu 70 de binecuvântări și cu coroane ale lumilor superioare.

Ca să putem înțelege cartea Zohar, trebuie să explicăm că ziua de Matan Tora este numită zi de nuntă, în care se leagă Hakadoș Baruch Hu cu poporul Israel ca mire și mireasă (Talmud, tractatul Taanit 26:b). În fiecare an se repetă acest lucru și poporul Israel se leagă de Hakadoș Baruch Hu ca mire și mireasă. Iar Cabalaua ne spune că învățătura în această noapte ne pregătește pentru primirea Toraei a doua zi. Haari Hakadoș, marele înțelept și cabalist cunoscut și sub numele Ițhak Luria (sec. 17, Țfat) a spus că oricine învață Tora toată noaptea și nu doarme deloc, este garantat că-și va termina somnul și tot anul nu i se va întâmpla nimic rău.

O altă explicație de ce stăm toată noaptea să învățăm este că în noaptea dinaintea dării Torei, evreii au dormit până târziu și Moșe a fost nevoit să-i trezească. Acesta este înțeles pe baza versetului „Și Moise a scos poporul din tabără în întâmpinarea Domnului și ei au stat la poalele muntelui” (Exod 19:17). Iar în midraș Șir Hașirim Raba scrie că a fost un cusur fiindcă evreii nu s-au pregătit cum trebuia la acest eveniment unic. Ca să corectăm acest lucru, noi învățăm Tora trăgând nădejdea ca lumina pe care o primim de la Matan Tora se va întoarce în fiecare an.

Cu toate că acest obicei nu este obligatoriu, mulți din cei care-l țin simt că această învățătură, chiar dacă nu este ușoară de făcut toată noaptea, este o dovadă a dragostei față de Dumnezeu și față de Tora.

Ce se învață în această noapte?

Există două sisteme de învățătură, ambele la fel de bune. Primul a fost stabilit de cabaliști și în cadrul lui întâi se citesc primele și ultimele trei versete din fiecare pericopă a anului. Unele pericope sunt citite în întregime, cum ar fi pericopele dării Torei pe Muntele Sinai. Unii citesc primul și ultimul verset, din fiecare tractat din Mișna. Un al doilea sistem este ca fiecare să învețe ce vrea sau cei care învață Talmud în *ieșivot* să-și continue învățătura. Acestea pe baza zicalei Talmudice „Omul învață din Tora cea ce inima îl îndeamnă” (Talmud, tractatul Avoda Zara 10:b). Sunt care învață în această noapte din „Sefer Hamițvot” a lui Rambam.

Astăzi în Israel

În ultimii ani a început în Israel un trend de a învăța în această noapte cu participarea persoanelor care nu sunt

religioase și nu merg de obicei la sinagogă. Se organizează lecții în săli cu participare de profesori și chiar de Rabini. Unele sunt transmise în direct de posturi de televiziune.

Acesta este încă un obicei frumos de a nu înceta învățătura nici pentru o clipă, lucrul care a menținut poporul evreu de-a lungul secolelor în ciuda tentativelor neîntrerupte de a-l distruge.